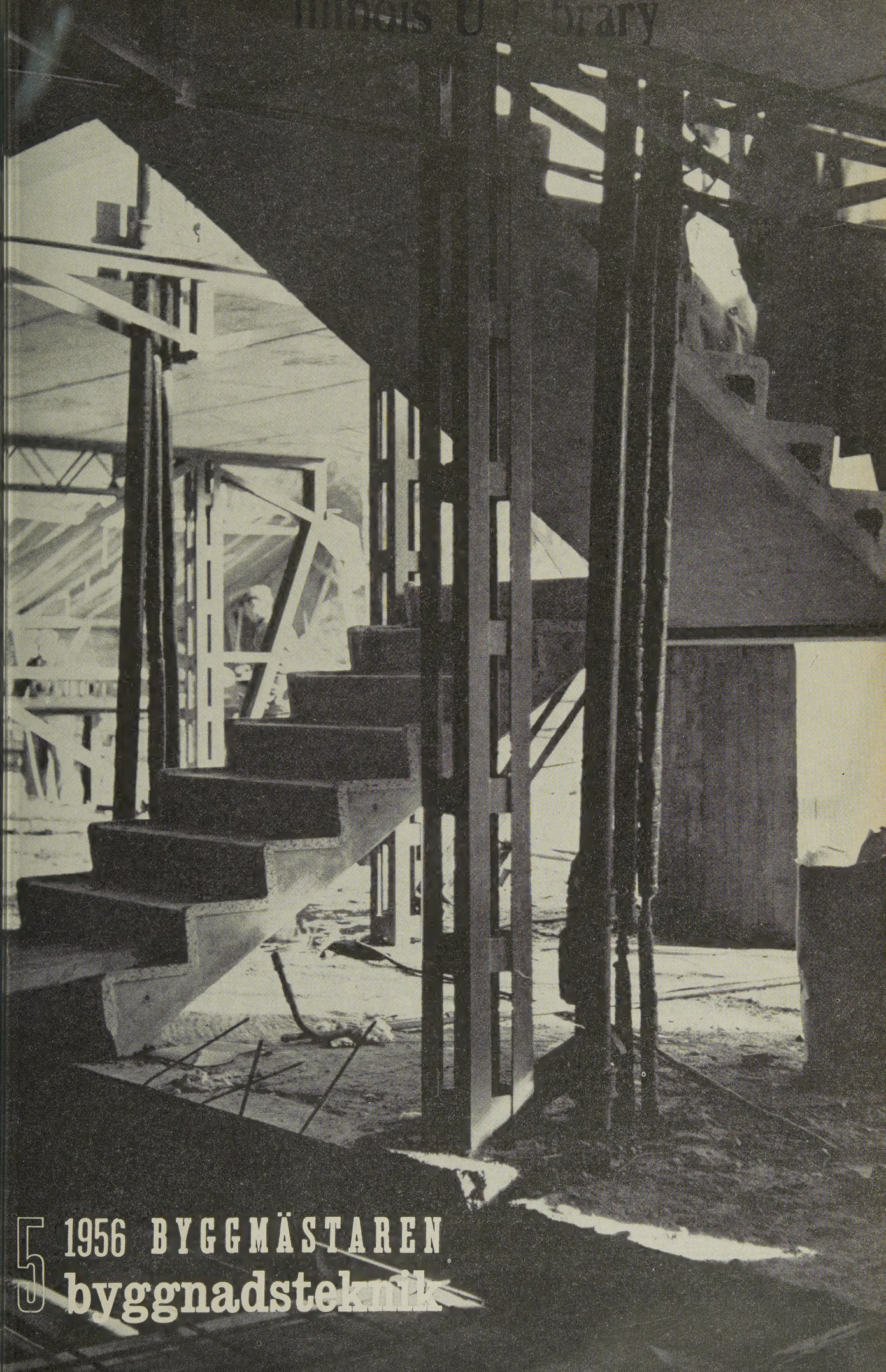

5

1956 BYGGMÄSTAREN
byggnadsteknik

Effektiv isolering

mot vatten och fukt med SILIX-puts
i lagerrum, källare, pannrum, hissgröpar m. fl.

SILIX finns för alla tätningsproblem:

Tätputsning när vatten
ej tränger på under
hårnandet

Silix nr 1

Tätning mot direkt
inträngande vatten

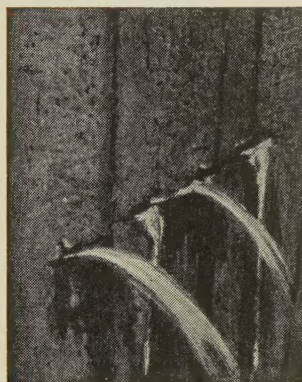
Silix nr 2, 3, 4 el. 4a

Snabbhårdnande
betonggjutning
Undervattensgjutning

Silix nr 3

Frostbeständig
betong

Silix AEA

Ötät gjutskarv. De vita kalcium-karbonatutfällningarna utvisar en fortlöpande cementförstörelse

Gjutskarven tätad med snabbbindande Silix (2—4 a) och överputsad med Silix 1-bruk

silix

Skandinavians mest använda cementtillsatsmedel

Se till att det blir tätt,
tag Silix — den har randig etikett!

INGENIÖRSFIRMAN PEHR ENGWALL AB

Specialfirma för isoleringsmaterial och isoleringsteknik. Nybrokajen 7, Stockholm C. Tel. 21 07 15, 21 07 20

AUKTORISERADE FÖRSÄLJARE OCH NEDERLAG:

ARBOGA
BORÅS
ESKILSTUNA
FAGERSTA
FALUN
GÄVLE
GÖTEBORG
HUDIKSVALL
HÄLSINGBORG
JÖNKÖPING
KALMAR
KARLSKOGA
KARLSKRONA
KARLSTAD

Sjölander & Co Byggn.v.
Handelsf:a Byggn.-varor
O. Svengren & Co AB
Sjölander & Co Byggn.v.
E. Appelqvist AB
AB Fahlström & Co
Dickson & Sjöstedt KB
AB Bröderna Wästberg
AB Sylvan & Qvibelius
AB Reinhold Rylander
AB E. Th. Ludvigsson
AB Bjelkes
G. Ernbergs Efr.
AB A. Huse & Co

KATRINEHOLM
KRISTINEHAMN
LAXÅ
LINKÖPING
LULEÅ
MALMÖ
MORA
NORRKÖPING
NYBRO
NYKÖPING
SKELLEFTEÅ
SKÖVDE
SLITE

AB Ludvig Lundins Järnaffär
Kristinehamns Cementgjuteri
AB Laxå Byggnadsmaterial
Bröderna Larsson,
Linköping AB
A. Johnson & Co
Herbert Björling AB
H. Modin Byggnadsv. AB
AB P. Jansson & Co
AB Claes Ågren
AB Gustaf Larsson
AB John Utterström
Nyström & Lindell
Slite Byggnadsmaterial

SUNDSVALL
SÖDERTÄLJE
UDDEVALLA
UMEÅ
UPPSALA
VÄNERSBORG
VÄSTERVIK
VÄSTERÅS
VÄXJÖ
ÖREBRO
ÖRNSKÖLDSDAL
ÖSTERSUND

AB Kolimporten-Laurents
AB Nilsson & Luthman
And. Larssons Efr. AB
AB N. J. Bäcklund
Ackes Byggnadsmaterial AB
Andersson, Larsson & Co AB
Materialbolaget
Tjust Bränsle AB
D. Sjölanders Byggn.v. AB
Järnbolaget, Ivar Lundahl AB
Örebro Express- & Handels AB
AB J. Näslunds Järnhandel
AB J. P. Hård

ERNSTRÖMS

Serpaktiv-puts

För att rätt utnyttja fördelarna av den allmänt kvalitetsförbättrade aktivatorblandningen, levereras Serponit-puts för uppruggad yta i en specialkvalitet uteslutande avsedd för blandning i aktivator.

Serponit Fogputs

Fog i färg ger individualitet åt varje tegelfasad. Genom att foga med Serponit i harmoniserande eller kontrasterande färgnyans kan man i oerhörd grad berika den gula och röda tegelmurens färgskala.

Serponit-fogen blir frostbeständig och ljusakta och eliminerar det svaghetsmoment som fogen ofta blir i en för övrigt förstklassig tegelfasad.

Serponit Spritputs

Sedan några år tillbaka har de som föredragit spritputs kunnat få denna i Serponit-kvalitet. Grovmaterialet utgöres av 6 mm vit marmor. Putsen blir helt genomfärgad och finnes i hela Serponit-färgskalan. Priset är

samma som för uppruggad puts och åtgången ca 12—14 kg/kvm.

Serponit Spritputsbas

Serponiten levereras såsom basmaterial i önskad färg och med tillräckligt bindemedel även för de 37 liter ärt-singel eller finmakadam från platsen som skola tillsättas per säck Serponit. Priset per säck är något högre än spritputsens, men åtgången endast ca 8 kg per kvm med ca 5 mm sten.

Serponit Tunnputs

Serponit tillverkas i specialkvaliteter för slanning direkt på väl rensade tegelytor, cementsten, väl utlagd lättbetong etc. Tunnputsen tillverkas med fin och grövre struktur. Denna Serponit kan även slätskuras och tvättas.

Serponit specialputser

I samarbete med våra kunder få vi ofta förtroendet leverera specialputser. Önskemålen kunna gälla utseendet — en restaurering som t. ex. Gävle kyrka — eller speciella hänsyn till underlaget. Har Ni problem — låt oss lösa dem!

Waskolit Konststensputs

När Waskolit syrats och tvättats framträda de vackra, vita, gröna, svarta, röda, bruna eller gula jämnstora stenkornen lika tydligt som i natursten. Waskolit är lämpligt för socklar, butiksfasader, pelare, trappor, entréer, korridorer etc. Arbetet utföres av arbetsplatsens folk eller genom våra specialarbetare. Monteringsfärdiga portaler offereras.

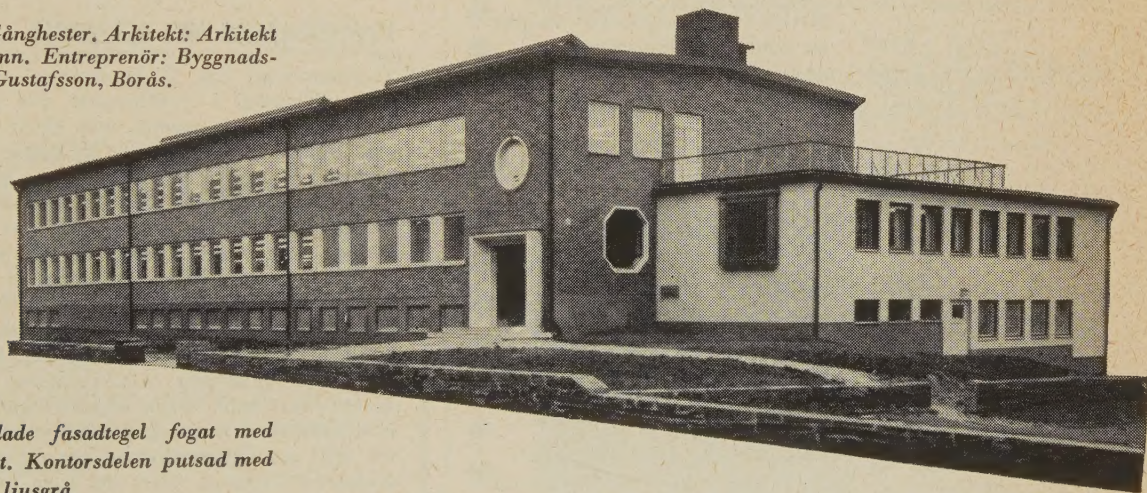
Serponit med Serpocon

Kombinationen Serponit med Serpocon, som låter vattnet pärla av fasaden är för särskilt utsatta lägen en värdefull nyhet. En merkostnad av knappt en krona per kvm ger enastående säkerhetsmarginal mot fuktskador utan att inverka på diffusionen inifrån.

Baryt-puts

Baryt-sand för putsning av röntgenrum levereras från lager i Göteborg och Stockholm samt direkt från bruk.

fabriken Special, Gånghester. Arkitekt: Arkitekt
ansson, Ulricehamn. Entreprenör: Byggnads-
Gunnar & Sven Gustafsson, Borås.

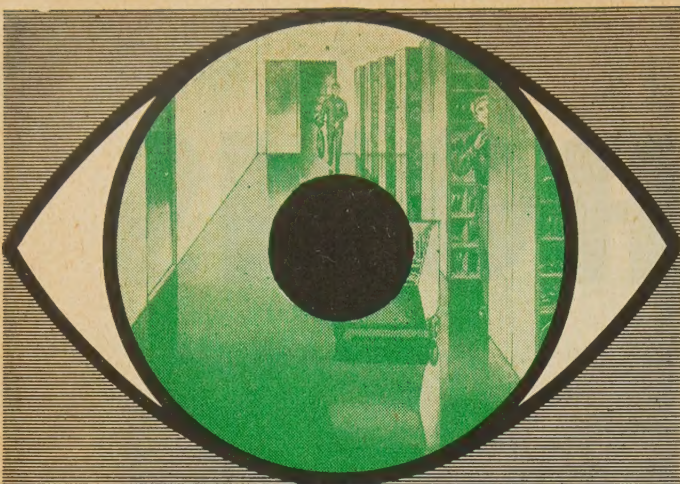

alens röda sandade fasadtegel fogat med
mörkgrå Serponit. Kontorsdelen putsad med
grå Serponit A14 ljusgrå.

för fasad och fog i färg

ERNSTRÖM & CO AB

Göteborg tel. växel 17 59 20 — Stockholm tel. växel 45 28 50 — Örebro tel. 173 86

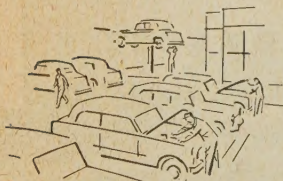
Se på betongytan med nya ögon

Livsmedelsindustrin kräver rena golv och väggar. CASCO BETONGLACK ger en smutsavvisande yta, lätt att hålla ren.

CASCO BETONGLACK ger färgglädje och renare luft i fabrikslokalen. Det betyder ökad trivsel och bättre arbetsprestationer.

Bilverkstaden fördrar betongytor som tål hårda törnar. CASCO BETONGLACK — med plast — ger den starkaste slitytan.

Nästa gång Ni går ut i fabriken, verkstaden eller lagret, ta då en titt på den smutsgrå, obehandlade betongen. Är den inte "oppåt väggarna" trist?

Men låt stryka CASCO BETONGLACK på golv och väggar och Ni skall få se skillnad! Betonglacken skapar en vänligare, trivsammare atmosfär som ger säkrare personal och därmed ökad produktion.

CASCO BETONGLACK är uppbyggd på plastbasis, som ger högsta motståndskraft mot nötning, vatten och kemikalier. De blanka (men halkfria!) ytorna är smutsavvisande och de olika färgnyanserna givetvis ljusbeständiga.

Tala mer Er färgleverantör eller ring Casco om vem som utför behandling med CASCO BETONGLACK.

CASCO

BETONGLACK

— en kvalitetsprodukt från AB Casco

STOCKHOLM, GÖTEBORG, MALMÖ, JÖNKÖPING

BOSTADSBYGGANDET MINSKADE MED 9 PROCENT FÖRRA ÅRET

I fjol blev i hela landet ca 56 000 lägenheter i nybyggda hus färdiga för inflyttning mot 58 213 året förut. I 53 städer med över 10 000 invånare tillkom 30 189 nya lägenheter, vilket betyder en minskning med 2 907, eller 9 procent, jämfört med 1954. Uppgifterna är hämtade ur en preliminär översikt i Sociala meddelanden av aktuarie Gunnar Öhman i bostadsstyrelsen.

De nämnda städerna svarade i fjol för ca 54 procent av bostadsproduktionen i hela landet. Antalet under fjärde kvartalet 1955 inflyttningsfärdiga lägenheter översteg antalet under vart och ett av årets tre första kvartal. För alla städer och köpingar tillsammans var antalet för första kvartalet 9 695, för andra 10 423, för tredje 8 564 och för fjärde kvartalet 12 939. I jämförelse med fjärde kvartalet 1954 minskade antalet inflyttningsfärdiga lägenheter i städer och köpingar under fjärde kvartalet 1955 med 22 procent.

Antalet inflyttningsfärdiga lägenheter var under 1955 i jämförelse med 1954 i det närmaste oförändrat i Stockholm, men ökade med 10 procent i Göteborg och minskades med 15 procent i Malmö. I dessa tre städer minskade antalet inflyttningsfärdiga lägenheter under fjärde kvartalet 1955 med 18 procent i förhållande till samma kvartal föregående år under det att det sammanlagda antalet under hela året inflyttningsfärdiga lägenheter i det närmaste var oförändrat i förhållande till 1954.

I städer med 30 000–100 000 invånare minskade antalet inflyttningsfärdiga lägenheter under fjärde kvartalet med 31 procent och under hela året med 13 procent. I endast fyra av dessa sexton städer (Linköping, Lund, Västerås och Örebro) färdigställdes i fjol ett större antal lägenheter än året förut.

I städer med 10 000–30 000 invånare sjönk antalet inflyttningsfärdiga lägenheter under 1955 i jämförelse med 1954 med 12 procent och i städer med mindre än 10 000 invånare med 11 procent, men ökade i köpingar med 1 procent.

(Ur »DN 29/3 1956»)

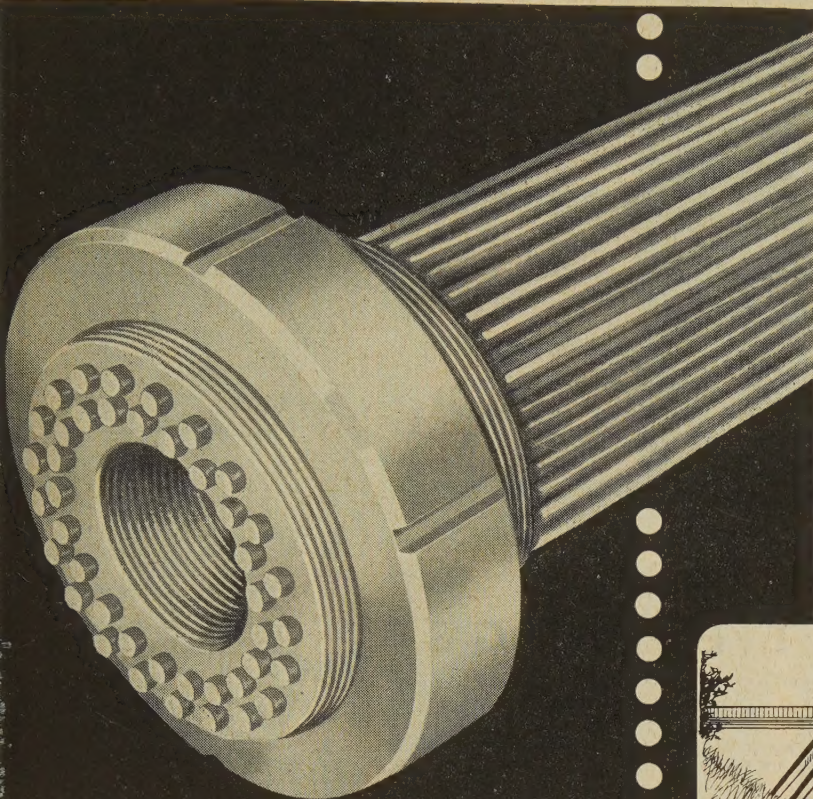
KRIGSFÖRKLARING MOT REGERINGEN

»Konsumenten kan få konserverad skallerorm och senaste bilmodell i lyxutförande lika prompt levererade som blodpalt och vadmål, men gäller efterfrågan en bostad uppgår väntetiden på de flesta orter i landet till mellan 3 och 10 år.» Citatet är inte hämtat ur någon av oppositionens skrifter, som kan hälsas med sura miner av maktägande socialdemokrater — det är tvärt om deras vänner, som hållit i pennan. HSB och Hyresgästernas riksförbund har utgivit en broschyr om hur det står till på bostadsmarknaden — och denna broschyr är ingenting mindre än en krigsförklaring mot regeringens politik. Så långt har det alltså gått. Förvirringen bland dem som understött efterkrigstidens bostadspolitik är nästan fullständig. »Inför dagens situation med bestående bostadsbrist ... kan vi inte stillatigande finna oss i dekretet från socialdepartementet om ny nedskärning av bostadsproduktionen», heter det i en av artiklarna. »Hur har vi kommit i detta läge och finns det ingen väg ur träsket?» lyder frågan i ett annat inlägg.

Vid Sveriges allmännyttiga bostadsföretags konferens i januari gjordes åtskilliga försök att ställa socialminister Ericsson till ansvar för hans beslut om införande av sänkta belåningsgränser för byggnadsproduktionen. Stämningen inom denna församling, som till övervägande del består av socialdemokrater, var ytterst irriterad. Men klagomålen gav dåligt resultat, regeringen har inte lagt om kursen och nu är det tydligen meningen att göra ett nytt övertalningsförsök. Den förutnämnda broschyren, som försetts med nödropsrubriken »Bostadsreformen måste fortsätta» är det första ledet i kampanjen. Fort-

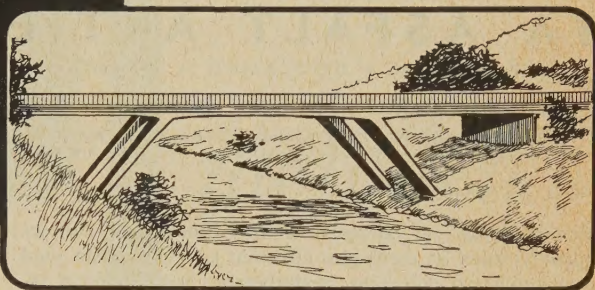
Forts. sid. XIV

PLATS-FÖRSPÄNNING system BBRV

För att även kunna betjäna våra kunder ifråga om sådana betongkonstruktioner, som av olika skäl måste förspännas på byggnadsplatsen, har vi träffat avtal med Bureau BBR i Zürich om tekniskt samarbete och utnyttjande av deras patenterade metod för platsförspänning, benämnd BBRV.

System BBRV har redan fått stor användning på kontinenten. Utmärkande för metoden är främst att kabeltrådarnas hela brottlast kan upptagas av ändförankringen och att förspänningskraften kan mätas tillförlitligt. System BBRV passar för såväl små som stora kabelkrafter.

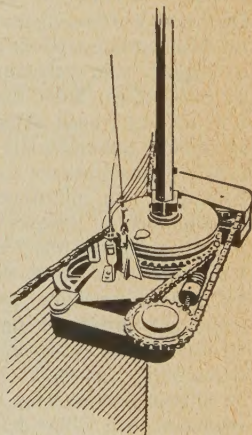
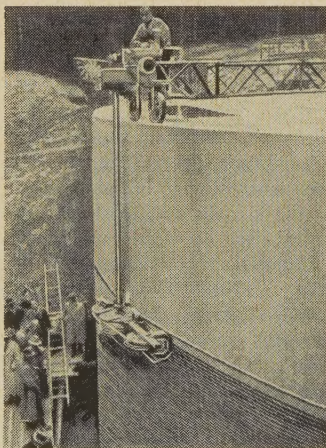

STRÄNGBETONG FÖRSPÄNNINGSTJÄNST

Vi lämnar projektören teknisk rådgivning, tillverkar och levererar fabriksgjorda kablar, utför förspänning och injektering på platsen under ansvar. Förslag med anbud inkluderande leverans, arbete och service lämnas utan förbindelse till projektörer och entreprenörer.

Kabelförspänning utföres över hela landet och lindningsförspänning även i Danmark och Norge.

LINDNINGSFÖRSPÄNNING AV CISTERNER enligt system BBRV är en ekonomisk metod, även den använd med stor framgång på kontinenten.

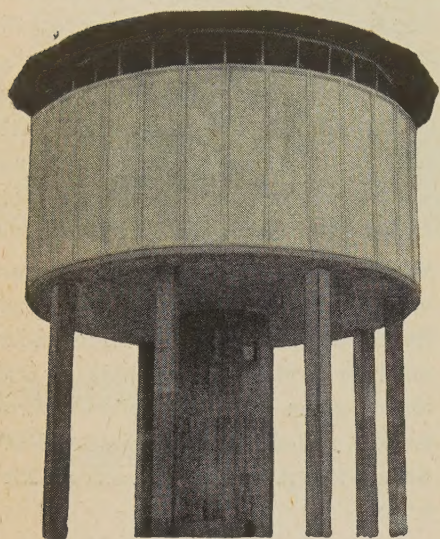

STOCKHOLM Sv

AB STRÄNGBETONG

TEL. 45 25 15

Monteringsfärdiga byggnadselement

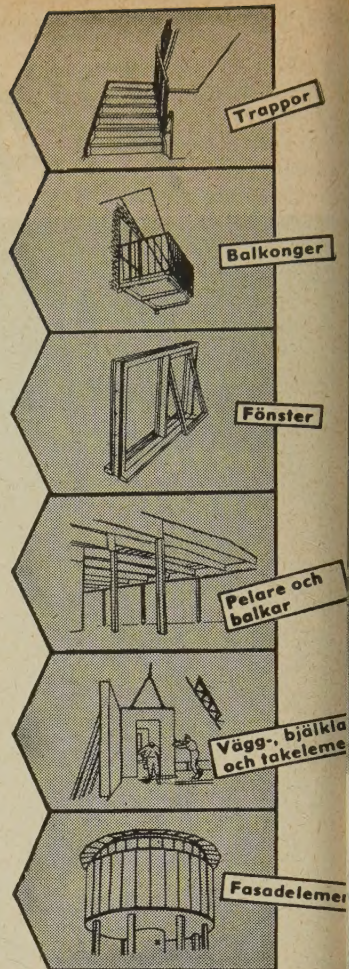
Bilden visar vattentornet i Hallsberg beklätt med 10 meter höga fasad-element i vitbetong.

NYA ASFALT AKTIEBOLAGET

STOCKHOLM • GÖTEBORG • MALMÖ • ÖREBRO • HÄRNÖSAND

Betongvarufabrik: Slöjdgatan 8 • Örebro • Tel 198 20

Konstruktionskontor för byggnadselement: Adolfsbergsvägen 26 • Stockholm • Tel 29 86 88

Forts. fr. sid. XII

sättning följer vid ett större möte i Stockholm, där det uppenbarligen är meningen att ännu en gång ta itu med socialministern och hans medarbetare. Sannolikheten talar för att inte heller denna ansträngning kommer att bli framgångsrik. Hr Ericsson kan inte gärna retirera utan att kvarlämna sin främste opponent, bostadsstyrelsens chef generaldirektör Alf Johansson, som segerherre på valplatsen. Och det är nog det sista socialdepartementet önskar!

Det finns också all anledning att önska att hr Ericsson inte ger efter. Ser man nämligen till det alternativ, som erbjuds i broschyren, blir man minst av allt imponerad. Då hyresgästföreningens representant skall anvisa vägen till hög bostadsproduktion säger han: »Vi vill peka på en åtgärd, som verksamt skulle bidra till realiserandet av önskemålet: Sänk räntorna!» Han menar med andra ord, att regeringen skulle återvända till det gamla; för att kunna tillhandahålla bostadsbyggarna billiga pengar borde finansministern avhända sig sitt förnämsta vapen i kampen mot inflationen, en efter de ekonomiska omständigheterna anpassad räntepolitik. Effekten skulle bli, att pengarna blev billiga inte endast inom bostadsbranschen utan inom näringslivet över huvud taget, vilket måste innebära en kraftig stimulans till fortsatt penningvärdesförsämring. HSB:s talesman har lika svårt att komma till rätta med problemet. I stället för en stram räntepolitik diskuterar han möjligheterna att »använda en allmän pensionering som ett konjunkturreglerande instrument» och kallar detta »en trevligare form av tvångssparande». Rekommendationen kommer en smula post festum. Vägen är stängd. Regeringen har redan bestämt sig för att inte använda den.

Socialministerns nya politik med de sänkta belåningsgränserna är i princip riktig, även om åtskilligt finns att anmärka i fråga om tillämpningen. Det är riktigt att på

detta sätt försöka stimulera till ökat bostadssparande och billigare produktion. Naturligtvis är det inte en bekväm väg – den är besvärlig och kräver stor anpassningsförmåga. Därav de många klagomålen. Atminstone under första etappen är den breda inflationsvägen betydligt komfortablare. Erfarenheten borde dock ha lärt oss, att de efterföljande etapperna blir desto svårare, tills det slutligen visar sig att vägen inte är framkomlig. Då man läser broschyren om bostadsreformen, får man tyvärr belägg för att detta förhållande fortfarande tycks vara okänt för åtskilliga av den gamla bostadspolitikens företrädare.

(Ur »Sv D 1/4 1956»)

FÖRFUSKAD BOSTADSREFORM

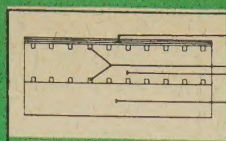
I en broschyr med den manande titeln »Bostadsreformen måste fortsätta!» har Hyresgästernas riksförbund gått till rätta med misslyckandena inom bostadspolitiken. Det program som den bostadssociala utredningen utformade innebar att samhället skulle leda och stimulera produktionen av rymliga, väl utrustade och goda bostäder. Bostadsbrist och bostadsnöd skulle försvinna.

Också om i en rad avsenden stora framsteg har gjorts, kan vi nu konstatera att löftena inte infriats. Det var inte programmet som det var fel på, konstateras i broschyren. Felet är att programmet aldrig fullföljts: »Om planerna fullföljts hade förhållandena i fråga om bostadsförsörjningen varit annorlunda än de nu är.» Bostadsbyggandet har fått tjänstgöra som strykpojken i den ekonomiska politiken. Tio år efter kriget kan efterfrågan på snart sagt alla varor tillfredsställas i full utsträckning och utan någon väntetid. Men efterfrågan på bostäder möts inte av en motsvarande tillgång. Här råder brist.

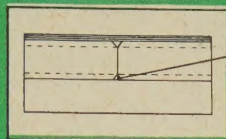
Fors. sid. XVI

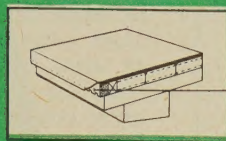
Väsentliga MPI-detaler

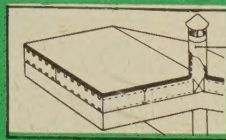
3-lagstäckning
spår för ventilation
isoleringsplatta
bärande underlag

lätต์betongplattan
har avfasade kanter
för luftcirkulation

luftintag vid takfoten

utluftningshuv
vid taknocken

**gör taket
själventilerande
genom**

MPI

metoden

förhindrar

underhållsfri takbeklädning

asfaltfilt

underlagspapp Special

spårad lättbetongplatta
(vol.vikt 0,4)

- kondensbildning
- sönderfrysning
- övertryck
- blåsbildning

— problem som speciellt uppstår
inom den våta industrien

Fördelen med en ventilerad takisole-
ring enligt MPI-metoden är, att man
erhåller ventilationen omedelbart un-
der den diffusionstäta fuktisoleringen,
varvid eventuell kondens under denna
bortventileras. Kanalsystemet elimine-

rar även alla tendenser till övertryck
och blåsbildning. Kombinationen spår-
ad lättbetongplatta och Munksjö
3-lags specialtäckning gör således att
ett tak, som lagts enligt MPI-metoden
är ett självventilerande tak.

MUNKSJÖ

AKTIE BOLAG

Jönköping

Göteborg

Norrköping

Gävle

Sundsvall

för fulländad ytbehandling

Dakopon
HÄRDLACK

DAKOPON HÄRDLACK 503

är en specialgjord plastlack för parkettförsorgning och kan därför uppfylla de högsta krav som kan ställas på modern ytbehandling av parkettgolv.

Dakoponbehandlade golv är vackra golv, starka golv, lätta att göra rena och hålla rena.

Överallt där golv slitits utöver det vanliga som i skolor, hotell, kontor o. d. är

DAKOPON—det enda rätta

Dakopon
HÄRDLACK

AB BONA, MALMÖ

Tel. växel 20999

Tandläkarhögskolan
i Malmö

HYDROPAL

Underhållsfri takpapp

ANHYDROL

Kallfl. fuktisoleringsmedel

CARLINUM

Träkonserveringsmedel

KOPRALIN

Träkonserveringsmedel

UCO-färger

Träkonserveringsfärg

AKTIEBOL. JOH. OHLSSONS TEKN. FABR.

STOCKHOLM — BROMMA

Tel. 25 68 81, 25 68 82

Rikssamtal 25 88 09

Fort. fr. sid. XIV

Det är inte på efterfrågesidan som denna situation kan eller bör påverkas, framhåller Hyresgästernas riksförbund. Högre hyror skulle främst drabba familjer med barn, den grupp vilkas relativa läge starkt försämrats under de senaste åren. Det är på produktionsidan lösningen bör åstadkommas. Om produktionen i stort sett kunnat hållas uppe på samma nivå som 1939, då nära 59 000 bostäder färdigställdes, så skulle nyproduktionen ha varit en kvarts miljon fler bostäder, dvs. 30 procent mer än som nu blivit fallet. Om denna produktion varit väl avpassad regionalt med hänsyn till omflyttningarna, skulle ingen bostadsbrist ha rått i dag.

Det är alldeles klart — ett problem som ej närmare tas upp i den citerade publikationen — att därest byggt fler bostäder, så hade vi fått göra inskränkningar på något annat håll. Som Dagens Nyheter för några dagar sedan framhöll är det emellertid alls inte givet att dessa inskränkningar behövt åstadkommas medels regleringar eller beskattning. Hade vi byggt fler och bättre och större bostäder — och hade också enskild tillåtits bygga i större utsträckning — så hade säkerligen automatiskt efterfrågan sjunkit på andra områden, exempelvis beträffande bilar.

Detta resonemang har fullständigt vantolkats av Morgen-Tidningen, som förklarar att en bostadsmarknad lämnad helt åt de »fria krafternas spel» kanske inte skulle ha orkat med så stort byggande som nu har ägt rum. Detta påstående är i och för sig riktigt. Had hyrorna fått stiga i höjden och subventioner och samhällelig byggnadsplanering uteblivit, hade tillståndet på bostadsmarknaden säkerligen varit mycket värre än det i dag är. Men det var ju inte detta saken gällde, utan hur det ställt sig om vi hade byggt åtskilligt mer än vad vi nu gjort, om vi låtit efterfrågan i högre grad tillfredsställas på bostadsområdet. Hade inte i så fall folk köpt fler och bättre bostäder i stället för så många bilar? Hur kommer det sig att den frågeställningen är så svår att fatta?

I broschyren är arkitekt Wallander inne på subventionsfrågan på längre sikt. I och för sig vore det ingen dum politik rent samhällsekonomiskt att subventionera fram större bostäder än vi för närvarande bygger, att göra tre- och fyrrummaren till medelbostaden. Så snabbt som standarden växer och så sakta som bostadsbeståndet omsätts är det förståndigt att ta till överkant nu. Man kan då slippa den kapitalförstörelsen av stora mått som följer med en allmän ökning av efterfrågan på större bostäder — en redan nu tydlig tendens. På grund av den fortgående rationaliseringen inom byggnadsindustrin, som bör leda till ett kraftigt förbilligat byggande i framtiden, vill hr Wallander emellertid avvisa en mer konsekvent fullföljd subventionspolitik. Det är en vägande synpunkt.

På ett område, betonar han, bör dock subventionsmetoden behållas. Det gäller räntesubventionen. Räntefluktuationskraftiga inverkan på hyrorna gör en rörlig räntesubventionspolitik värdefull. Den gör det också lättare, kan det tilläggas, att i den allmänna kreditpolitiken låta räntan komma till sin rätt.

(Ur »DN 1/4 1956»)

BYGGA MERA UTAN INFLATION

Vantolkad säger sig Dagens Nyheter ha blivit när Morgen-Tidningen härom dagen i en polemik med kollegan bemötte antagandet att bostadsförsörjningen skulle ha blivit bättre om vi haft ett friare konsumtionsval. Vår hänvisade till förkrigstidens Amerika där man hade en liberal ekonomi med dess »fria konsumtionsval», men där bostadsbyggandet stagnerade, med förslumning och vidsträckt förfall, samtidigt med att man hade en jätteserv av ledig arbetskraft.

Fort. sid. XVII

Gammal specialist på hyvlade trävaror

*"alla goda ting
i trä"*

Trävaror — sågade och
hyvlade. KP-impregnerade

Snickerier — dörrar, fön-
ster, köksinredningar, gar-
derobsfronter m.m.

Byggnadsplattor — fane-
rade, isolerande, brand-
hårdiga, dekorativa, plast
m.m.

Köp rätt kvalitet till rätt ändamål — köp
Ekesiöö-virke.

Partihandel — även till våra kunders bygg-
nadsplatser utanför Stockholmsdistriktet (ge-
nom försäljningsavdelningen)

Detaljhandel — inom Stockholmsdistriktet ur
välsorterade lager i vår huvudanläggning
och våra centralt belägna filialer

AB KARL

EKESIÖÖ

Bällsthamnen

STOCKHOLM 40

Tel. växel 28 92 00

Rekvirera vår huvudkatalog

BYGG-NYTT

MATAKI

underhållsfria takbeläggning med plastbehandlad yta

tillverkas i föliande rena, vackra, hållbara färger: metallgul, kopparröd, rödbrun, mörkgrå och grön. Tillhandahålles genom grossisterna i branschen.

Aktiebolaget
MATAKI
MALMÖ

Forts. fr. sid. XVI

Någon lust att vantolka fanns ej från vår sida. Vi återgav ett avsnitt av DN:s resonemang i dess egen ordalydelse, därmed markerades en vilja att göra motparten rättvisa.

Hade bostadsmarknaden lämnats helt åt de »fria krafternas spel» säger DN i sitt nya inlägg, hade vi kanske inte orkat med ett så stort byggande som nu ägt rum. Hade hyrorna fått stiga i höjden och subventionerna och samhällelig byggnadsplanering uteblivit, hade tillståndet på bostadsmarknaden säkerligen varit mycket värre än det är i dag.

Det är i och för sig värdefullt att få detta sagt i vår största liberala tidning. Det är i sak ett avståndstagande från de eljest vanliga allmänna parollerna mot ekonomisk dirigerings över huvud taget.

Om vi nu fattat rätt, skulle det vara bra med subventionering och samhällelig planering när det gäller bostadsbyggandet. Men om man med acceptering av detta hade byggt ännu mer än man gjort, och flera hushåll sålunda hade fått en fysisk möjlighet att hyra en egen bostad och betala priset för den, så skulle det ha blivit mindre över för andra köp, exempelvis bilköp. Det friare konsumtionsval, som DN efterlyser, skulle de bestått i att – sedan flera bostäder ställts till förfogande genom dirigerings – folk hade fått mera fritt disponera den köpkraft som blivit över sedan den ökade bostadskostnaden tagit sin del.

Jo, om det vore så, att den totala köpkraften i pengar är en bestämd och fast summa, så att om mera pengar ges ut för ett ändamål måste automatiskt mindre pengar ges ut på något annat. Så är det i regel inom ramen för en familjeekonomi som är bunden till en bestämd inkomst. Vill man något som kostar extra, exempelvis en resa, får man dra in i motsvarande mån på något annat.

Men hur är det med bostaden? Jo, det gäller i viss

mån också där. Vill man ha en större och bättre bostad blir den årliga kostnaden högre. Är inkomsten oförändrad, nödgas den ökade bostadskostnaden att minska på något annat. Så långt det gäller den årliga kostnaden.

Men här, när det gäller att inom ett folkhushåll öka antalet bostäder som årligen byggs, blir det ju frågan att för varje ny sådan bostad på en gång göra en insats av låt oss säga 50 000. Denna utgift kan ju inte rimligen motvägas av att varje familj som skall bo i ett av de nya husen genast begränsar sina övriga utgifter med 50 000. Kostnaden slås ut på en följd av år framåt så länge bostaden beräknas vara. Men prestationen av arbetskraft och material, motsvarande investeringssumman, måste tas ur dagens tillgångar för att huset över huvud skall bli byggt. Med den antagna summan av 50 000 för att bygga en ny bostad av modern storlek och utrustning, drar 10 000 bostäder ytterligare i årsproduktion en ytterligare årlig kapitalinsats på 500 miljoner. En sådan merutgift i folkhushållet kan icke till närmelsevis antagas komma att motvägas av den årliga merutgiften för de tiotusen hushåll som får en ny bostad.

Och om också samtliga de tiotusen hade tänkt köpa bil, och nu avstår från det för att de har fått en ny bostad, skulle denna extrema spardisciplin likväl endast motsvara en femtedel av investeringssumman för tillskottet i bostadsbyggande.

Med detta schematiska exempel bör vara antytt, vilken nog också erfarenheten vid det här laget styrkt, att vi man från ett läge med full sysselsättning och fullt utnyttjande av alla resurser avsevärt öka produktionen på ett särskilt viktigt område – och ett sådant är bostadsbyggandet utan all fråga – då kommer man vid en riktig prövning icke ifrån att visa på något eller några områden där anspråken i motsvarande mån får hållas tillbaka.

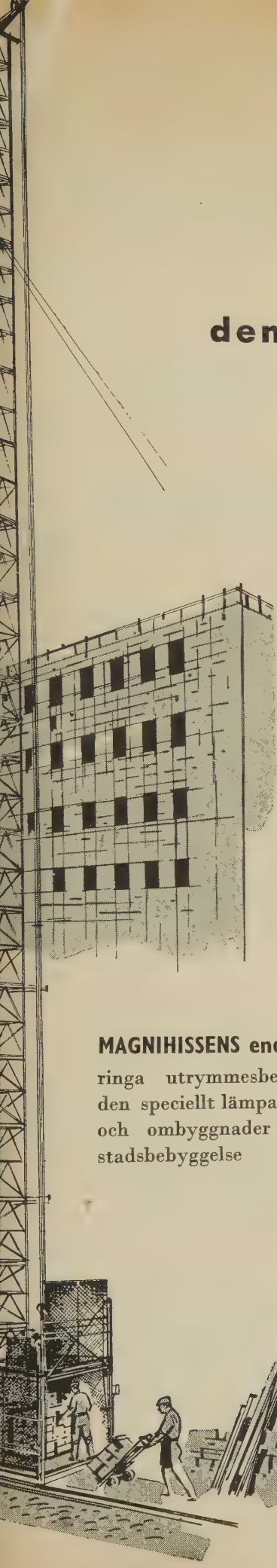
Forts. sid. XVIII

Magni

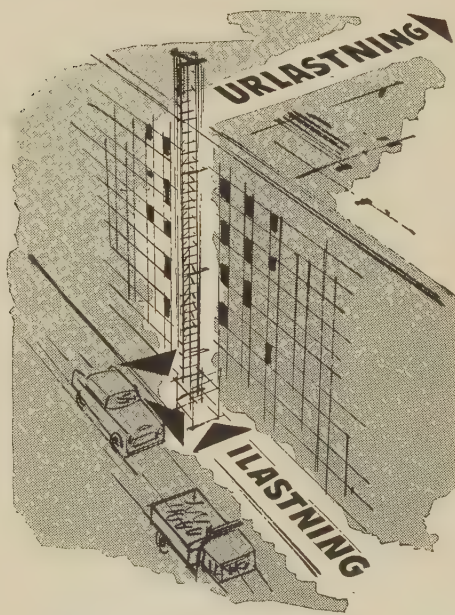
**den högeffektiva byggnadshissen
för person- och materialbefordran**

Tekniska data

Nyttig last 850 kg eller 10 personer • Hiss-
hastighet 0,65 m/sek • En-mastssystem •
Transportabel på gummihjul • Hisskorg med
6 alternativa in- och utlastningsmöjligheter
• Stor hisshöjd • Plattformens yta 2×2 m

MAGNIHISSENS enastående
ringa utrymmesbehov gör
den speciellt lämpad för ny-
och ombyggnader i trång
stadsbebyggelse

Begär offert och närmare upplysningar

Tornborg Lundberg

Årstadalshamnen Stockholm 9 - Tel. 45 27 00
Avdelningskontor: Göteborg, Malmö, Sundsvall

Halmstadbygglar allt populärare

Längre kan man inte komma i färdig armering — men så har också bygelspiralen i behändig kartong blivit allt populärare på byggnadsplatserna. Bara att dra ut, klippa av och montera i inga hoptrasslade bygglar och obetydlig näjning. »Inte en påle skulle göras med något annat än Halmstadbygglar nu för tiden», heter det överallt.

HALMSTADS JÄRNVERKS AB • HALMSTAD, TEL. 184 7

Forts. fr. sid. XVIII

Ett möjligt sätt är ju, som vi redan konstaterat, att öka byggandet till den volym som önskas, och så låta inflationen sköta den ofrånkomliga utjämningen. Men vad det nu gäller är ju det mera anspråksfulla — vilket vi tar för givet att också Dagens Nyheter avser — att öka bostadsbyggandet utan att sätta i gång en ny inflation. Även detta bör vara möjligt. Men det har sitt pris. I form av en beslutsamt dirigerad och annorlunda avvägning inom ramen för våra samlade resurser.

(Ur »MT 5/4 1956»)

VILLAÄGARE GER SIG SJÄLV KREDIT 200 "SPARHUS" BYGGS I NÄSBY PARK

Egnahemsbygge enligt nya principer blir inom kort aktuellt i Täby. De går ut på att ett mycket stort antal egnahem bygges samtidigt, efter att entreprenörer i fri konkurrens, lämnat in sina anbud. Priserna pressas samtidigt som spararna blir sina egna kreditgivare. Det aktuella området är på 262 000 kvm, ligger i Norskogen intill Näsby park och skall enligt planen ge plats för ca 200 egnahem. Redan vid årsskiftet beräknas arbetet komma i gång. Underhandlingar förs just nu även med andra kommuner och bakom detta initiativ står Stockholms sparbank.

Det är framförallt tre skäl som aktualiserat detta initiativ. För det första är det tomtfrågan som löses mera rationellt då det under senare år visat sig vara svårt för egnahemsbyggare att få köpa »strötomter» in på Stockholms knutar.

Ett andra skäl är kreditfrågan som löses så att byggarbena blir sparare och kreditgivare i en och samma person. Dessa riktlinjer står i god överensstämmelse med den samhällsekonomiska politik som måste föras just nu.

Slutligen vinner man, genom att kunna bebygga ett område samtidigt, lägre kostnader genom utnyttjande av yrkeskunnig arbetskraft och moderna maskinella hjälpmedel.

Bostadsstiftelsen har givits det signifikativa namnet Egnahemskredit och dess ordförande är generaldirektör Gustav Vahlberg i Arbetsmarknadsstyrelsen. Planen har utarbetats i intimt samarbete med bostadsstyrelsen, länsbostadsnämnden och Täby köping.

— Våra aktuella planer i Täby bygger delvis på erfarenheter från USA när det gäller samordnat egnahemsbyggande, framhåller bankdirektör Hugo Carleman i en intervju för Morgon-Tidningen. Stockholms sparbank är den största kreditgivaren för egnahemsbebyggelse för närvarande och vi har bland våra sparare många som gärna vill skaffa sig ett eget hem. Sparmålen skiftar med erfarenheten har ofta visat att förmågan att spara växer stor när det gäller att skaffa sig en bil och från bankens sida har vi stort intresse av att hjälpa till att organisera sparandet för nyttiga ändamål. Till dessa räknar vi en modern och ändamålsenlig bostad.

Genom att på en gång exploatera marken, bygga vatten- och avloppsnätet i intim samverkan med köpingen och att låta stora firmor lämna in anbud för den samlade bebyggelsen räknar vi med att kunna pressa byggnadskostnaderna.

Till årsskiftet bör vi kunna komma igång och drygt ett år senare torde husen stå inflyttningsfärdiga. I första omgången blir det främst bankens egna kunder — vilka redan sparar för att kunna bygga sig ett hus — som kommer ifråga. Vi är dock övertygade om att detta initiativ skall slå väl ut och förhandlingar har redan inletts med representanter från flera kommuner i Stockholms trakten. Sedan återstår bara sparmålet om det nu skall bli bilen eller den egna bostaden.

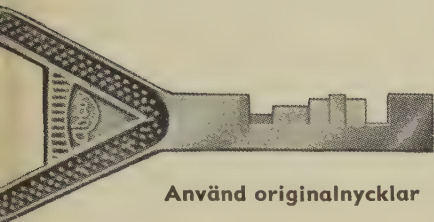
(Ur »MT 8/4 1956»)

Vad är 6¹⁰?

Det är Abloylåsets ofantliga
nyckelvariationstal som
borgar för

SÄKERHET

Använd originalnycklar

B. LACTA SEPARATOR

Stockholm

Tel. 30 43 50, 31 68 15, 33 93 92

B5 1956 BYGGMÄSTAREN byggnadsteknik

Organ för Stockholms Byggnadsförening och Svenska Arkitektföreningen,
avd. av Svenska Teknologföreningen.

Adress: Byggmästaren, Kungsgatan 32, Stockholm. Tel. 23 31 05. Post-
giro 3124.

Redaktörer: Civilingenjör svr Börge Algers och arkitekt SAR Erik Thelaus.
Redaktionssekreterare: Arkitekt SAR Hillevi Svedberg.

Redaktionskommitté: Arkitekt SAR Hans Asplund, civilingenjör svr Len-
nart Backmark, arkitekt SAR Haqvin Carlheim-Gyllensköld, civilingenjör svr
Sture Haag, arkitekt SAR Leif Reinius och civilingenjör svr Georg Schackne.
Redaktionsombud: Dir. Victor Bährner och länsarkitekt Ebbe Borg,
Malmö, samt arkitekterna SAR Gunnar Hoving och Per-Olof Klang,
Göteborg.

Ansvarig utgivare: Arkitekt SAR Moje Bergström. I tidskriften gjorda ut-
talanden står för författarnas räkning och är endast om så anges att anse
som uttryck för standpunktstagande av någon av de föreningar, som utger
tidskriften.

Byggmästaren utkommer med 24 nummer om året. 12 nummer behandlar
arkitektur och 12 nummer byggnadsteknik.

Prenumerationspriser för helår (gällande från den 1/7 1956):	Sverige		Övriga utlandet
	Danmark	Finland Norge	
Endast lösnummer upplaga A + B (24 nummer)	40: —	50: —	—
Endast lösnummer upplaga A (12 nummer) Arkitektur	30: —	40: —	—
Endast lösnummer upplaga B (12 nummer) Byggnadsteknik	30: —	40: —	—
Lösnummer + klotband upplaga A + B	60: —	70: —	—
Lösnummer + hfr. band upplaga A + B	70: —	80: —	—

För halvårsprenumeration (endast lösnummerupplagorna) gäller hälften av
årspriset med tillägg av kr 3: —.

35 ÄRGÅNGEN

INNEHÅLL

20 MAJ 1956

DK 69.002.2:69.057.1

NYQUIST, INGEMAR: *Elementbyggda flerfamiljshus – 9 metoder*. Byggmäs-
taren 35 (1956) nr B 5, sid. 85–104

Sammanställning av de viktigaste i Sverige tillämpade metoderna för elementbyggda fler-
familjshus. Översikten utförd på uppdrag av experimenthusgruppen inom Statens nämnd
för byggnadsforskning. Artikeln illustrerad med ritningar och fotografier

1956 BYGGMÄSTAREN arkitektur

ande:

, SIMON: *Garagering*

gshus i Salt Lake City, USA

gshus i Düsseldorf, Västtyskland

K, BENGT: *Servicestation i Göteborg*

ÖM, HANS och LINDROOS, BENGT: *Regnskydd
ker på Fridhemsplan i Stockholm*

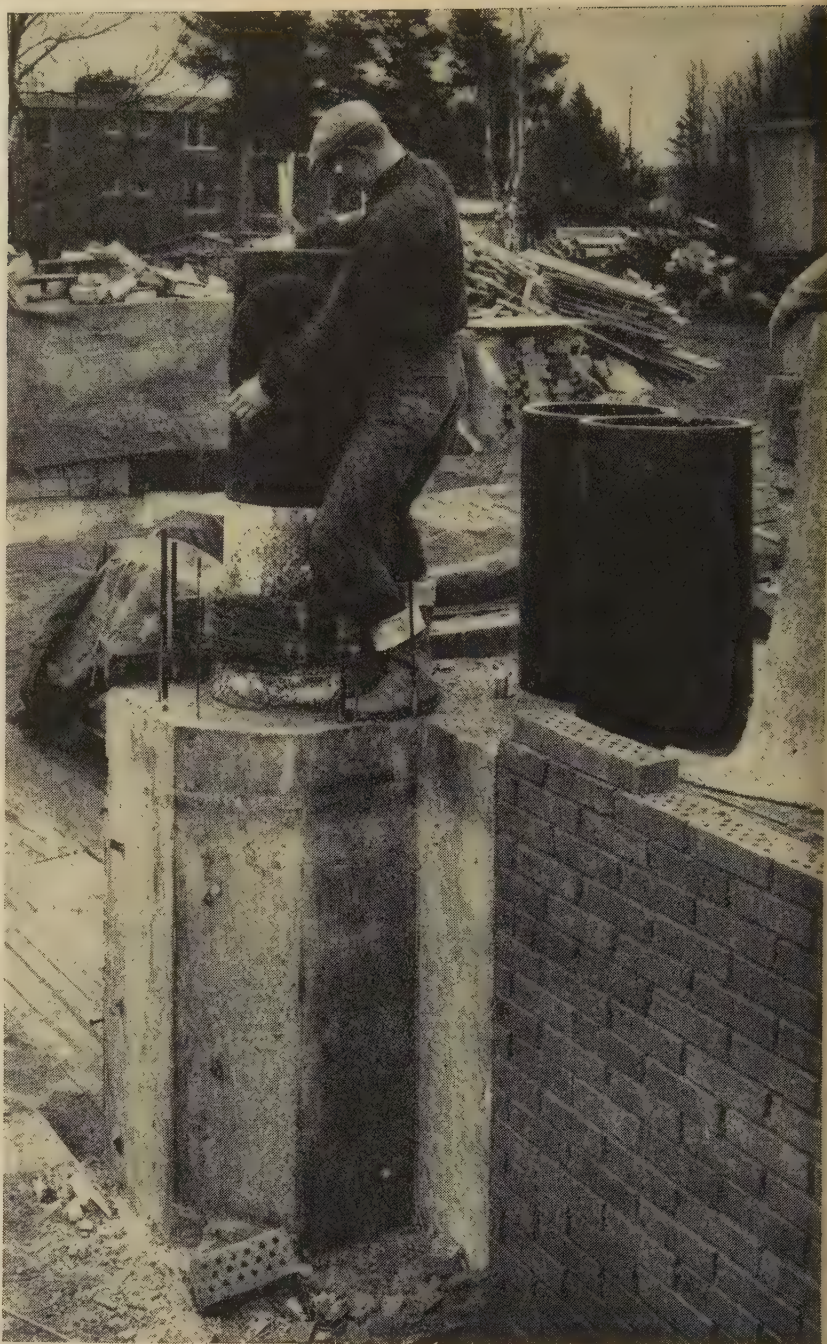
, FRITZ och SAMUELSON, STEN: *Bil- och trak-
ning med verkstad i Lund*

Glatt yta på Höganäs-rör ger idealiskt sopnedkast

Höganäs sopnedkaströr har sedan ett kvarts sekel stått som en garanti för en ekonomiskt och hygieniskt riktig lösning på sopnedkastproblemet. De finns också i de flesta hyreshus, som byggts under denna tid i Sverige.

Mer än tusenårig erfarenhet visar beständigheten hos det keramiska materialet. Höganäs sopnedkaströr tillverkas av speciella leror, glaserade och brända vid en temperatur av ca 1.300° C. Den glatta, täta glasyren på dessa rör har en yta som gör att avfall och utspilda vätskor inte fastnar.

Höganäs sopnedkaströr är underhållsfria och de har under den långa tid de varit i bruk gjort sig kända för att uppfylla de högsta anspråk på hygien och ändamålsenlighet. Se till att Ni får Höganäsrör — då får Ni beprövad kvalitet i sopnedkastmaterial.

HÖGANÄS

HÖGANÄS-BILLESOLMS AKTIEBOLAG

Höganäs sopnedkaströr finns ständigt i lager hos oss i alla standarddimensioner för omgående leverans, och i regel även hos våra ca 300 ombud — se Eder telefonkatalog under Höganäs-Billesholms AB. Tillverkas för våningshöjderna 2.800 och 2.900 mm i diametrarna 430 mm och den nya 400 mm, sons Kgl. Byggnadsstyrelsen numera medgivit.

Byggnadssystemet: Från elementbyggt flerfamiljshus i
Södertälje, Göteborg.

ENGLISH SUMMARY

Unit-Construction of Blocks of Flats— The Methods

I Nyquist p. 85-104

One of the tasks of the Experimental
Group of the State Building Research
Institute is to keep in touch with the devel-
opment in the unit-construction of
blocks of flats.

In this connection, it has been consid-
ered advisable to give a brief description
of the Swedish methods developed dur-
ing the past few years. The account is
presented in the form of data sheets.

The information is presented in date
sheet form and no attempt has been made
to assess the value of the respective
methods, nor to consider the particular
problems arising. The intention is that
the detailed problems will be dealt with
in subsequent data sheets.

The main principle of unit construc-
tion is the wide employment of prefabricated
sections or units which are more or
less surface-finished before assembly. In
view of the present development in the
building trade it is, however, rather hard
to know where to draw the line between
additional building and unit construction.
The following summary is intended to
present some viewpoints on the differ-
ent methods.

The frame system. In unit construction the
frame system generally differs from the
traditional methods in that the vertical loads
are exerted and distributed in another way.
In two methods the vertical bearing struc-
ture comprises columns (in the one case
concrete and in the other steel) and, in the
remaining seven, concrete walls. As far as
possible the partition and intermediate
walls are bearing walls. In only three of
the methods are the outer walls bearing
walls.

Lifting units. Such units as stairs,
consoles and refuse ducts are generally

employed in both traditional building and
unit construction. Outer-wall units are
used in seven of the methods, inner-wall
units in eight, floor-joist units in three
and ventilation units, i.e. thicker wall slabs,
ventilation ducts, in six of the meth-
ods. Cellar walls, bathroom floors and
complete bathrooms in the shape of units
are only used in individual cases.

Place of manufacture of the units. Two
of the methods call for factories specially
designed for manufacturing units. In one
case, a temporary factory is erected adja-
cent to the site or in the vicinity. In the
other methods, the factory-made units
are ordered from joinery and concrete
works. The other units are made on the
building site.

Hoists. There does not appear to be any
special claim for precisely the type of
crane mentioned on the data sheet to be
used with the method in question. Other
types may be used, but the one listed is
the most common. Thus, in five methods
a turret swing crane has been used, in
one case a gantry crane and in another
case a mobile crane. The remaining two
methods did not call for the use of cranes.

Floor and ceiling joists. In the methods
in question, the floor and ceiling joists are
often cast on the site. In four cases they
are cast against flat forms placed on
fixed or corbelled-out supports and, in two
cases, against room-size forms. The other
methods employ joist units, in one case
room-size units and, in the other two
cases, long, narrow units with a width of
100 and 120 cm respectively.

Intermediate walls. In two cases, the inter-
mediate walls are made up of two layers
of lightweight concrete partition walls. In
one method an insulating mat of mineral
wool is placed between these two layers
to deaden the sound. In the other seven
cases concrete varying in thickness between
12 and 15 cm is used. In one of the latter
cases the walls are cast on the site against
jute-covered unit forms. In the other
methods the intermediate walls are made
up from units—of the same height as
the storey—and of a width varying with
the method of production, transport ar-
rangements etc. Wall units of concrete
with a width of about one metre can be
cast vertically in multiple forms. In this
way several units can be cast at once
with only a thin slab to separate them.
Wider units are generally cast in horizontal
forms.

In most cases, concrete inner walls are
not reinforced. In order that the units can
be lifted and transported, however, a
simple type of reinforcement is used. This
sometimes consists of the extended shanks
of the lifting bracket. The joint surfaces
(the vertical ones, at least) are grooved.
These grooves are filled with mortar after
the slabs have been raised into position.
Partition walls. Bearing partition walls are
constructed of 10–12 cm concrete in the
same way as the intermediate walls. Non-
bearing partition walls are also made of
6–8 cm thick concrete units and light-
weight concrete units are also used for
the walls of cupboards and wardrobes.
The tendency in cases of concrete houses
appears to be to make as many as possi-
ble of the walls bearing. In this way the
span of the joist is kept small and the
quantity of ironware is kept to a minimum
and, furthermore, the stress on each wall
is reduced.

Outer walls. In four cases, asbestos ce-
ment slabs are used for the outer sur-
facing while in two cases concrete slabs

are used. In two other cases a half-brick
facing is erected, scaffolding being erected
for the purpose, and in one case, where
an insulation of lightweight concrete is
used on concrete walls, the surface is
plastered or stuccoed.

In three of the methods, the outer walls
are bearing. The loads are borne by an
internal concrete sheet. In other methods
the internal surfacing consists of plaster
slabs in five cases and, in one case, of
lightweight concrete units. In all methods
except one the inner walls are insulated
with mineral wool.

Outer walls not fulfilling any bearing
function can be designed for the single
purpose of giving protection against wind,
rain and cold. Another advantage of non-
bearing outer walls is that the joist can
be cast against large form units which
can be removed through the fabric of the
front of the building without being strip-
ped. Even kitchen fittings, sanitary fit-
tings etc. can be easily lifted into place
with a crane before the outer walls are
erected.

When constructing unit houses it is of
paramount importance that all the compo-
nent parts of the building be included in
the system. The cellar has been found to
be a problem, especially because of the
special planning requirements and the
necessity for a strongly reinforced air-raid
shelter, which means that special units
must be used. In only one of the systems
accounted for in the report have units
been used for the cellar walls. In two
cases there is no cellar at all while in the
others, the cellars are built in the tradi-
tional manner.

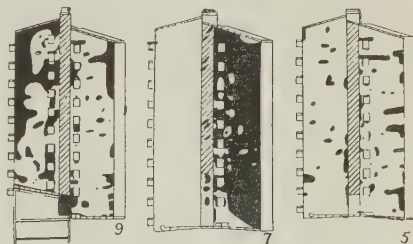
BYGGFORSKNING

BYGGFORSKNINGENS INFORMATIONSFÖREDRAG

Under mars och april har Statens nämnd
för byggnadsforskning i samarbete med
AB Svensk Byggtjänst ordnat sju infor-
mationsföredrag i Stockholm om aktu-
ella byggnadstekniska problem.

Den 1 mars talade diplomingenjör Vi-
told Saretok om »Putsning av lättbe-
tongisolerade höghus». Puttskador på så-
dana hus beror ofta på de klimatiska
förhållandena under putsningstiden. Ing.
Saretok hade undersökt sådana skador i
Göteborg och funnit att snabb uttork-
ning av nypåslagen puts medför sprick-
bildning. Genom sprickorna kan vatten
tränga in och skada lättbetongisole-
ringen.

För att skydda lättbetongen mot fukt
bör man på de mest utsatta fasaderna
tunngrunda den med rent cementbruk.

Söderfasader av höghus i Göteborg med puts-
skador. De svarta fläckarna anger bomställen, de
streckade ställen, där putsen ej kunnat undersö-
kas. Viitt markerar oskadad puts utom på hus nr
7, där det stora vita fältet markerar nedfallen
puts. (Ur diploming. Vitold Saretoks föredrag)

Utstockningsbruket bör ha god arbetsbarhet och ej vara tjockare än 15 mm. Den ädelputs, som sedan slås på bör ej vara tjockare än 5 mm. Varje puts- eller vattenslag bör skyddas med presenningar för att ej spricka när det hårdnar. En silikonbehandling gör sedan putsytan vattenavvisande. Vidtar man dessa åtgärder ansåg ing. Saretok att putshetningen kan lyckas även under mycket ogynnsamma betingelser.

Civilingenjör *Hans Holst* och ingenjör *Per Larsson* redogjorde den 14 mars för en pågående utredning om tornsvängkranars kapacitet. Ingenjör *Holst* talade om hur kranarna nyttjas under olika arbetsskeden. Vid två undersökta arbetsplatser utnyttjades kranarna något över 50 % av bruttoarbetstiden på den ena och något under 50 % på den andra. Kapaciteten utnyttjas i regel bäst vid betongtransporterna.

En kranstransportkapacitet bestäms av satstiden och lastförmågan. Satstiderna vid de studerade kranarna var upp till 50 % längre än nödvändigt. Vid de studerade objekten utnyttjades endast 14 % av den teoretiska transportkapaciteten. Förlusterna berodde bl. a. på brist på arbete, väntan, långa satstider, ej fullt utnyttjad lastförmåga och lastbehållarens egen vikt.

Ingenjör *Larsson* redogjorde för detaljstudier av ställ- och förlusttider, rörelsehastigheter etc. Ställ- och förlusttiderna uppgavs till 24,5 % för 8-timmars arbetsdag. Kranarnas rörelsehastigheter kan p. g. a. blåst o. d. reduceras med upp till 12 % av katalogvärdena. Ing. *Larsson* berörde också materialupplagets placering i förhållande till kranspåret och användningsplatsen. Beträffande hjälpmedlen visade undersökningen att en fyrkantig bask gav den högsta kapaciteten vid betonggjutning och att en hävarmslåst korg är bäst vid tegeltransporter.

Betongblandarproblem har under en tid studerats av civilingenjör *Hans Mas-*

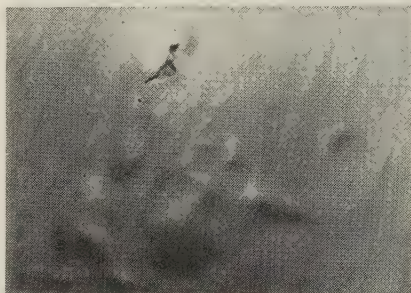
reliez, som vid ett föredrag den 22 mars berättade om sina erfarenheter. Han konstaterade att 50 % av reparationskostnaderna gäller påfyllningsskopen (hunden). En 3,5 kgs gummiklubba hade visat sig vara det mest skonsamma hjälpmedlet då hunden tömmes.

Den lämpligaste fyllningsgraden var i allmänhet den som nominellt angivits för blandaren. Blandningstiden är i allmänhet mindre än 1,5 min. Föredragshållaren efterlyste bättre instruktioner för blandarnas skötsel och föreslog att blandarna målades i klara färger som inbjuder till noggrannare rengöring av maskinerna.

Ett större informationssammanträde om källarlösa småhus hölls på Byggnadsföreningens lokaler den 11 april. Tekn. dr *Bo Adamson* inledde med att tala om aktuella värmesystem. De tidigare allmänt använda golvvärmesystemen ansåg talaren ha flera allvarliga nackdelar såvida de ej bygger på varmluftssystem. Takvärmesystem ger i allmänhet jämn temperaturgradient men kan vara dyra i drift. Radiator- och konvektoruppvärmningssystem bör beaktas liksom även varmluftssystemen.

Civilingenjör *Ingmar Eneborgs* inlägg om en undersökning av inomhusklimatet återkommer som artikel i Byggmästaren.

Några byggnadstekniska problem behandlades av lektor *Hans Ericsson*, som

Ovan: Typisk fuktskada på golv (linoleummatta) i källarlöst hus med varmgolvsystem (ur lektor *Hans Ericsson*s föredrag)

bl. a. framhöll att de källarlösa husen bör byggas på någorlunda plan och torrt mark. Tjälrisk förekommer ej i samband med uppvärmda hus på betongplattor. Värmeförlusterna från betongplattor på mark är relativt små. Fuktproblemen kan lösas medelst ventilering eller ångspärr av polyeten eller asfaltmaterial. Dessa problem behandlades närmare av civilingenjör *Nils Holmqvist*. Han ansåg att uppvärmda golv borde ha icke kapillärsugande värmeisolering och att en diffusionstät papp bör finnas omedelbart under trågolv för att skydda dess. Vid värmda golv bör ett fuktökänsligt diffusions- och kapillärbrytande skikt placeras under den värmda delen av plattan. Ing. *Holmqvist* ansåg värmda golv direkt på mark vara oekonomiska både ur anläggnings- och bränslekostnadssynpunkt.

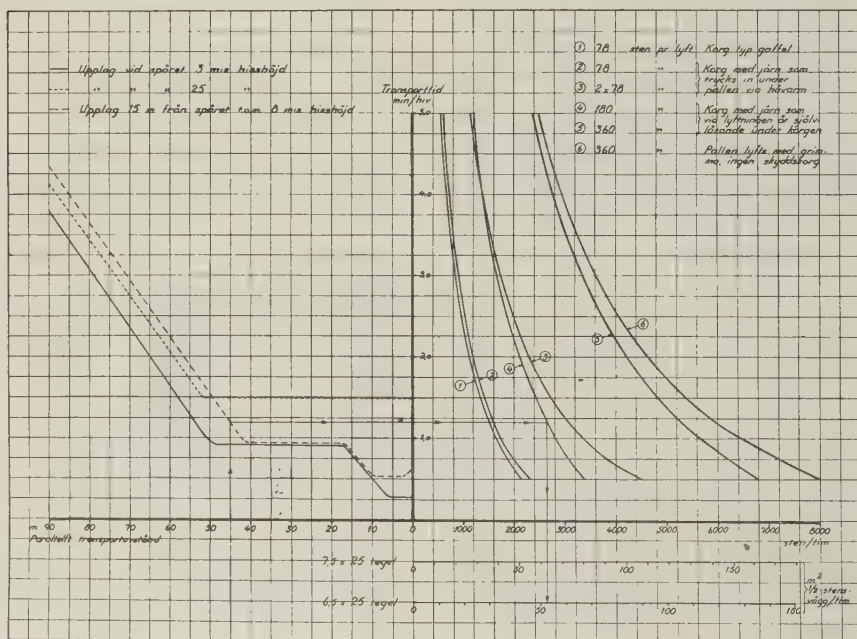
Dagen därpå höll ing. *Holmqvist* ett föredrag om »Ytterväggar för småhus värmeisolerings- och fuktproblem». Detta var en redogörelse för försök beträffande stenväggars beteende vid regn och kondensfukt. År väggmaterialet kapillärsugande kan diffusionen hållas i jämvikt och riskerna p. g. a. inträngande slagregn minskas. Vatten som trängt in genom putsen har ofta svårt att komma ut igen, varför talaren ansåg att lätt betongisoleringen borde placeras på väggens insida.

I träväggar är risken för kondensskador stora vid icke kapillärsugande isoleringsmaterial. Dessa väggar bör därför göras ångtäta på insidan. Pappen på utsidan av regelstommen bör ersättas med en 1" halvhård träfiberskiva, som är vindtätande och utan blåsbalgsverkan men tillåter ångdiffusion.

Det sista aprilföredraget, som hölls av dr *Bo Adamson* och teknolog *Ingemar Höglund*, behandlade treglasfönster. Föredraget kommer att publiceras som artikel.

Jonas Naucle

Nedan: Exempel på nomogram för beräkning av kapaciteten vid tegeltransport med tornsvängkran enligt ing. *Per Larsson*

Fastighetsarbetarnas yrkesutbildning

På initiativ av Förvaltningsutskottet inom Statens nämnd för byggnadsforskning anordnades en diskussion om fastighetsarbetarnas yrkesutbildning på Byggnadsföreningen i Stockholm den 2 december 1955. Till denna hade inbjudits ett 40-tal representanter för fastighetsarbetarna och förvaltningsföretagens huvudorganisationer, byggnadsstyrelsen, byggforskningen m. fl.

Förbundsordförande *Hugo Gustavsson*, Svenska Fastighetsarbetareförbundet, och direktör *Erik Norman*, AB Stockholmshem, inledde med synpunkter på arbetskraften och den rationella fastighetsförvaltningen. Ingenjör *Bertil Anderberg*, Byggnadsforskningen, presenterade en mindre undersökning av fastighetsarbetarnas arbetsuppgifter och utbildningsvägar. Diskussionsunderlag och referat har stencilerats i en begränsad upplaga, och kan erhållas efter hänvändelse till Förvaltningsutskottet, Statens nämnd för byggnadsforskning, Styrmanngatan 26 Stockholm Ö.

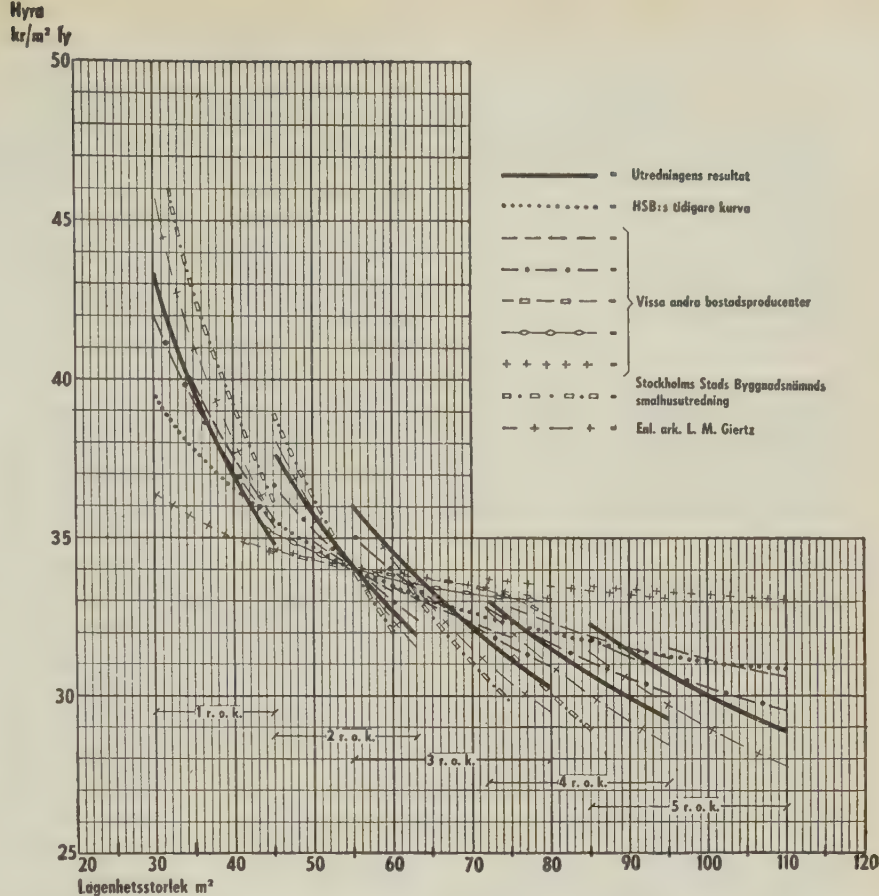
rans variation med lägenhetsstorleken.
B:s byggnadstekniska utredningar nr
32 sidor med figurer och tabeller.
Tidskriften Byggmästaren, Stock-
holm, 1955. Pris 3 kronor

et är ett aktuellt och viktigt problem
n HSB:s kalkylavdelning har behand-
i rubricerade publikation. Aktuellt
ed tanke på att allt flera av landets
stadspolitiker och byggnadsfackmän
rjar ändra uppfattning om den mo-
rna svenska familjens bostadsbehov –
ändring som framförallt Lennart
olm verksamt bidragit till genom sina
stadssociologiska undersökningar. Vik-
t därför, att de nuvarande »princi-
erna» för hyreskostnadernas fördelning
skilda lägenhetstyper och -storlekar
ssgynnar de större lägenheterna. Om
tta förhållande inte rättas till, är det
ra för att den ökning av utrymmes-
andarden som vi så väl behöver i vårt
stadstillskott kommer att hållas till-
ka av ekonomiska motiv, som grundar
på felaktiga värderingar.

Ur redaktionell synpunkt är den fram-
da utredningen en besvikelse. En bätt-
disponerad och mera lättfattlig redo-
relse hade tvivelsutan förstärkt inne-
let i det budskap HSB har till bod-
dsfolket. Redan i förordet presente-
s det väsentliga resultatet av undersök-
arna mot att man där vanligen får
kortfattad redogörelse för målsätt-
ngen i utredningsarbetet. Denna kom-
er senare i koncentrerad form (3 ra-
r!) och har enligt min mening fått en
tycklig formulering. Utredningsmännen
ger sig vilja redovisa »skälig hyra»
r olika typer av lägenheter i flerfa-
ljlshus. Även om man använt sig av det
bostadshus i Västerås som Bostadssty-
lsen senare utsett till »rikslikare» kan
nderlag och metodik inte ge annat än
relative värden.

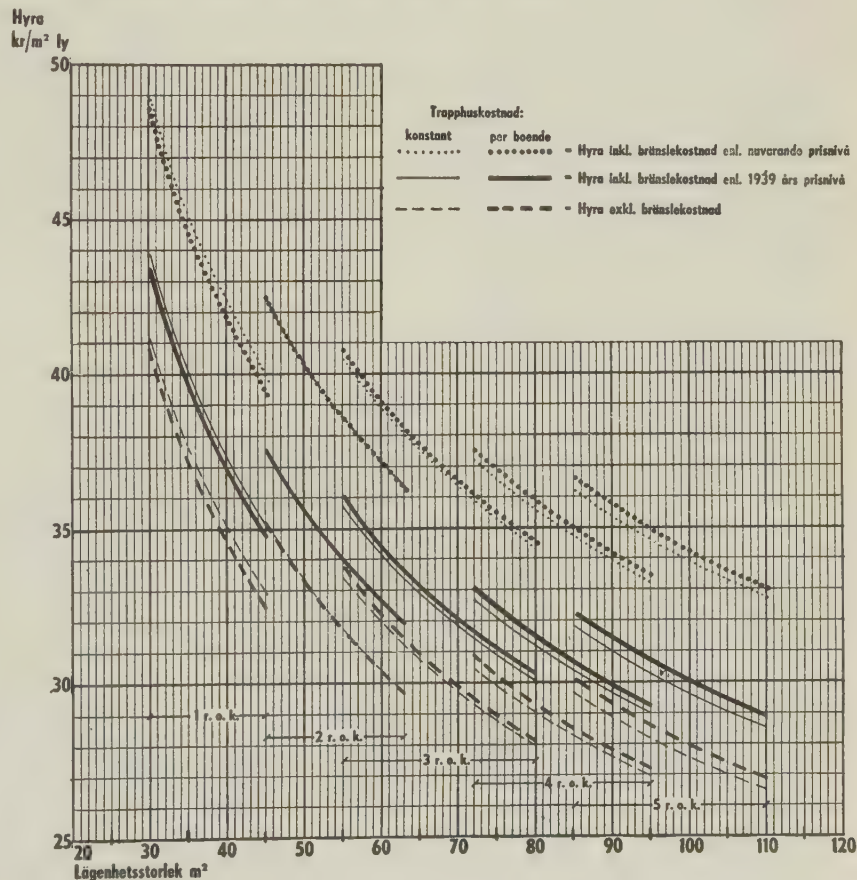
Med utgångspunkt från en definierad
rumslägenhet och de fasta kostnader,
m – oberoende av storleken – stan-
ardutrustningen i flerfamiljshusets lä-
enheter åsamkar, framräknas produk-
onskostnader, driftkostnader och års-
hyror för skilda lägenhetstyper med oli-
a lägenhetsstorlekar. Såsom hjälp för en
ttvisande hyresfördelning på de olika
genheterna inom en fastighet lämnas
a formel, som består av fyra (?) siffer-
nstanter, med värden mellan 5-siff-
ga ental och tre decimaler, samt tre
variabler. Har ingenjör Strömberg bli-
t så förälskad i de moderna kontors-
askinerna att han glömt hur man an-
nder räknesticken?

Sammanfattningsvis konstaterar utred-
ningsmännen att utredningsresultatet tyd-
gast framgår av vidstående figurer var-
d dock »bör beaktas hur svårt det är
t annat än i stora drag visa vad mindre
och större lägenheter verkligen kostar».
m utredningsmännen i sin framställ-

Ovan: Lägenheternas årshyror per m² ly (inkl. bränslekostnader enligt 1939 års prisnivå, jämförelse mellan olika utredningar)

Nedan: Lägenheternas årshyror per m² ly (= utredningens resultat)

ningsform följt anvisningarna i denna
brasklapp och tyglat sin ambition att re-
dovisa ovidkommande detaljer och onö-
diga decimaler, hade utredningen med

tanke på ämnesvalet fått ett högt betyg.
Nu blir det med nöd och näppe god-
känt.

Bertil Anderberg

Formrivning och betonghållfasthet av Hans A Vinberg. Broschyr nr 9. Statens Nämnd för Byggnadsforskning. Stockholm 1955. 16 sid. Illustrerad. Pris 2 kr. Distribueras av AB Tidskriften Byggmästaren, Stockholm

När får formen rivas? Av Hans A Vinberg. Broschyr nr 10. Statens Nämnd för Byggnadsforskning. Stockholm 1955. 12 sid. Illustrerad. Pris 1 kr. Distribueras av AB Tidskriften Byggmästaren, Stockholm

Det är ett gammalt önskemål att kunna beräkna hur betongens hållfasthet tillväxer vid varierande yttre betingelser och vilka påkänningar den blir utsatt för då konstruktionen avformas. Broschyren avser att ge anvisningar härom speciellt beträffande bjälklagsplattor i bostadshus.

Broschyr nr 9 vänder sig till konstruktörer och arbetschefer. Tydligt visas vilken påkänning man vid avformning bör räkna med vid olika formtyper och med de extralaster som uppträder vid t. ex. murning med tegel, lättbetong eller betongblock. Påkänningen sätts i relation till den påkänning konstruktionen beräknats för och med ledning härav bestäms erforderlig betonghållfasthet. Den stora frågan blir sedan: När uppnår betongen denna hållfasthet? Enligt broschyren beror betongens hållfasthet på tre faktorer, nämligen betongkvalitet, ålder och hårdningstemperatur. Betongkvaliteten bestäms genom korttidsprov och inverkan av ålder och temperatur av den s. k. temperatursumman. Det är således enkelt att hålla reda på hur hållfastheten dag för dag ökar.

Broschyr nr 10 vänder sig till arbetsledare. Den bygger i huvudsak på samma förutsättningar som föregående broschyr men framställningen är enklare och berör arbetsplatsens problem mera direkt. En bra tabell har tillkommit som belyser hur olika sätt att täcka den nylagda bjälklagsplattan inverkar på betongtemperaturen under hårdningstiden. Tabellen kan dock inte ersätta verklig mätning av denna temperatur, vilket man nästan förleds att tro.

Broschyrenas disposition och framställning gör dem mycket lättlästa. Beträffande det sakliga innehållet vill anmälaren dock göra ett par påpekanden. Förutom ovannämnda tre faktorer finns det en fjärde, som har stor inverkan på hållfastheten och det är vattenhårdningen. Regeln med temperatursumman torde vara tillförlitlig endast om betongen fått fullgod vattenhårdning, vilket knappast blir fallet med en bjälklagsplatta, som är utsatt för väder och vind och som vattnas endast sporadiskt. Därför att laboratorieförsök med väl härdade provkroppar uppvisat ett tydligt samband mellan hållfasthet och temperatursumma är det inte sagt att förhållandet blir detsamma på ett bygge. En noggrann vattenhårdning borde i varje fall ha angivits som förutsättning för att formeln skall gälla i full utsträckning.

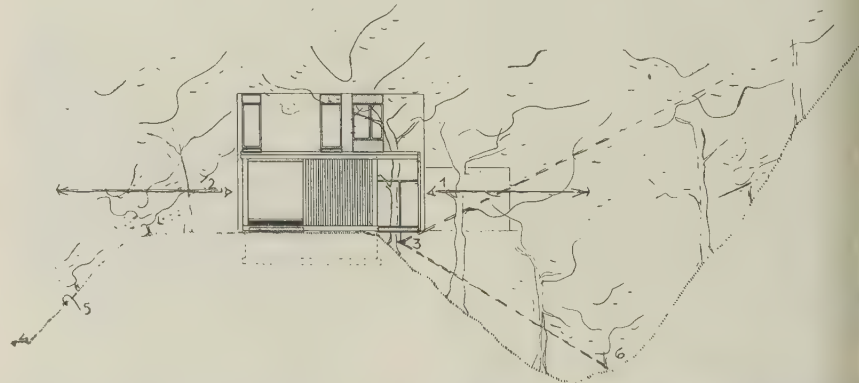
Vidare rekommenderas att betongkvaliteten bedömes genom uttagning av 7

dygnsprov. I synnerhet vintertid kan detta genom olämplig förvaring och transport av provkropparna ge helt felaktiga resultat. Vid användning av kalciumklorid sågs att temperatursumman kan ökas med 50 % men omedelbart efteråt står det med fetstil att inverkan kan vara avsevärt mindre för vissa cementsorter, varför korttidsprov bör tagas. Men vore det inte bättre att tala om hur inverkan blir för våra olika cementfabrikat i stället för att rekommendera alla byggare i Sverige att utföra samma prov, prov som dessutom mycket lätt ger vilseledande resultat.

I båda broschyrerna är Betongbestämmelserna felaktigt tolkade beträffande lägsta tillåtna cementhalt för K 200 och detta slag av konstruktioner. Det är inte föreskrivet betongkvalitet i och för sig som bestämmer minsta tillåtna cementhalt utan den till konstruktionsgruppen svarande minimikvaliteten. Detta framgår dock endast genom ett mycket noggrant studium av Betongbestämmelserna, varför misstaget är ursäktligt.

Trots här gjorda invändningar har broschyrerna sin mission att fylla. De innehåller i koncentrerad form många värdefulla synpunkter, som det är billigare att tillägna sig genom studier än genom praktiska erfarenheter på arbetsplatsen.

J Nygård

Ord och uttryck (TNC 26, 48 s., 4 kr)

Publikationen innehåller 23 uppsatser som TNC under år 1955 haft införda i tekniska tidskrifter. De däri diskuterade nomenklaturfrågorna rör bl. a. de omstridda begreppen material och materiel samt införandet av de nya termerna hydrogen, nitrogen och oxygen vid sidan av de äldre benämningarna väte, kväve och syre. Två av uppsatserna behandlar redigering av flerspråkiga ordlistor, och fyra är ägnade åt frågan hur man bör ställa sig till den starka inströmningen av engelska ord i svenskan, en fråga som nu är mer brännande än någonsin i TNC:s arbete, liksom i svensk språkvård över huvud taget. Med talrika färskas exempel från teknikens fält belyses här de svårigheter som de engelska termerna kan medföra i svenskan; samtidigt anges de riktlinjer som TNC tills vidare anser sig böra följa, då det gäller att rekommendera termer svarande mot benämningar som redan förekommer i engelskan.

Internationale Asbestzement - Revue, a 1, Januari 1956. Förlag Dr. Hans Girshberger, Kirchgasse 40, Zürich, 26,5> 21 cm, 42 sidor, rikt illustrerad. 3 DM

»ac 1» är det första häftet av en tidskrift, som skall komma ut fyra gånger om året. Den ges ut i en tysk, engelsk och fransk upplaga. Förlaget avser, att »ac» skall vara en facktidskrift för användandet av asbestcementprodukter. »ac» skall man samla uppgifter från broschyrer om asbestcement samt beskrivningar från byggnadsverk från olika delar av världen i vilka asbestcement ingår. Dessutom skall man ha artiklar av allmänt intresse.

I »ac 1» finns beskrivna ett hyreshus i Brasilien, en skola i Tyskland, ett enfamiljshus i USA och ett kyltorn i Italien. Den konstruktiva utformningen av det amerikanska enfamiljshuset är mindre lyckat. Grundläggningen verkar orationell och direkt onödig är stålplattor mellan grundplattan och grundpelarna. Principritningen över kylsystemet i kyltornet är väl otydlig.

Trycket i »ac 1» är av god kvalitet, och i allmänhet reproduktionerna av de många fotografierna goda.

Bo Bjurström

Bostadshus i Beverly Shores, Indiana, USA. Väsfasaden

TIDSKRIFTER

Sovjet massutbildar tekniker

Sovjets näringsliv disponerar f. n. 5, miljoner specialister men ska, enligt den femårsplanen de närmaste 5 åren utbildas ytterligare 4 miljoner, dvs. lika många som utbildats de två närmast föregående femårsplanerna. Högskolorna har i uppdrag att på 5 år utsläppa 650 000 byggnads- o. a. ingenjörer, dubbelt så många som under närmast föregående.

I samband härmed påtalas emellertid i den nu avslutade partikongressens resolution »allvarliga brister» i denna utbildning:

»Den största bristen är att studier i viss mån är isolerade från det praktiska livet, att de som avslutar skolorna är otillräckligt förberedda för praktisk verksamhet.»

Den viktigaste uppgiften för höskolorna är en allsidig förbättring av spe-

ELEMENTBYGGDA FLERFAMILJSHUS — 9 metoder

DK 69.002.2:69.057.1

EXPERIMENTHUSGRUPPEN

inom Statens nämnd för byggnadsforskning har bl. a. till uppgift att följa utvecklingen i fråga om elementbyggda flerfamiljshus. Utredningsman: Civilingenjör Ingemar Nyquist.

Det har såsom första åtgärd ansetts lämpligt att i princip beskriva de svenska metoder som utvecklats under de senaste åren. Redovisningen har getts formen av datablad.

I dessa blad, ordnade efter metodernas ålder, ges endast kortfattade data utan värdeomdömen och utan angivande av problemställningar. Med denna framställningsform torde man uppnå en mera rättvisande jämförelse och vinna i översiktlighet. Flera uppgifter skulle i vissa fall kunnat lämnas, men då skulle detta skett på bekostnad av enhetligheten. Avsikten är att ge en överblick samt att förmedla kontakten med dem som länge sysslat med elementbyggeri. Längre fram kommer olika problem att detaljdiskuteras.

Elementbyggeri innebär i huvudsak att man i stor utsträckning använder förtillverkade byggnadsdelar eller element, som mer eller mindre färdigbehandlats före monteringen. Att med nuvarande utveckling på byggnadsområdet försöka dra en skarp gränslinje mellan traditionellt byggande och elementbyggeri torde svårligen låta sig göra.

Följande sammanfattning redovisar några väsentliga data från de nio metoderna. Dispositionen överensstämmer med databladens.

MATERIAL OCH KONSTRUKTIONSFRÅGOR

Stomssystem. Inom elementbyggeriet skiljer sig i allmänhet stomsystemen från de traditionella genom det sätt på vilket de vertikala lasterna upptas och fördelas. Vid två metoder utgörs det vertikala bärverket av pelare (vid den ena av betong och vid den andra av stål) samt vid de sju andra av betongväggar, varvid ofta såväl de rumsskiljande som de lägenhetsskiljande i största möjliga utsträckning görs bärande. Ytterväggarna däremot har endast vid tre metoder bärande funktion.

Byggnadselement. Sådana element som trappor, balkonger och sopnedkast är vanliga såväl inom traditionellt byggande som inom elementbyggeri. Element till ytterväggar används vid sju metoder, innerväggar vid åtta, bjälklag vid tre och ventilationselement, dvs. förtjockade väggblock med ventilationskanaler, vid sex metoder. Källarmurar, badrumsgolv och komplett badrum i form av element förekommer endast vid enstaka metoder.

Tillverkningsplats för elementen. Två metoder förutsätter fabrik, speciellt avsedd för elementframställ-

ning. Vid en metod uppförs temporärt en fabrik med lämplig belägenhet i förhållande till arbetsplatsen. I den mån man vid de övriga sex begagnar fabriks-tillverkade element beställs dessa på snickeri- och betongvarufabriker.

Lyftanordning. Det torde inte vara något krav att den krantyp som angivits i databladet skall användas vid ifrågavarande metod. Andra typer är tänkbara. Vid fem metoder har huvudsakligen använts tornsvängkranar, vid en bockkran och vid en mobilkran, medan de vid två övriga byggkran ej erfordras.

Bjälklag. Bjälklagen är vid de här redovisade metoderna ofta platsgjutna. Enligt fyra metoder gjuts de mot släta formluckor lagda på stämpade eller fribärande regler och enligt två metoder mot rumsstora formbord. Vid de övriga tre metoderna använder man sig av bjälklagselement, varav en förutsätter rumsstora element och de andra långsmala element med en bredd av 100 resp. 120 cm.

Lägenhetsskiljande väggar. Vid två av metoderna monterar man som lägenhetsskiljande vägg dubbla lager mellanväggselement av lättbetong. I mellanrummet placeras i ena fallet en ljuddämpande mineralullsmatta. Vid de sju övriga systemen används 12 till 15 cm betong, vilken i ett fall platsgjutes mot rumsstora jutevävsklädda formelement. I de övriga fallen består de lägenhetsskiljande väggarna av våningshöga element med bredder varierande efter framställnings-sätt, transportanordningar och produktionsinriktning. Väggelement av betong med bredder om cirka en meter gjutas ibland stående i formpaket, varvid ett flertal element gjutes samtidigt endast åtskilda av en tunn formplatta. Element med större bredder gjutes i allmänhet mot liggande form.

Innerväggar av betong är i de flesta fall oarmerade. För att elementen skall tåla att resas och transporterats finns dock en enkel armering, vilken ibland utgöres av lyftbygeln förlängda skänklar. Elementens fogytor (åtminstone de vertikala) förses med ursparingar, vilka fylls med bruk sedan skivorna kommit på plats.

Rumsskiljande väggar. Bärande rumsskiljande väggar utföres i 10–12 cm betong på samma sätt som de lägenhetsskiljande väggarna. Icke bärande rumsskiljande väggar uppföres förutom av 6–8 cm tjocka betongelement och lättbetongelement även som skåp- och garderobsinredningar. I hus med betongväggar synes det vara en allmän tendens att göra så många väggar som möjligt bärande. Härigenom blir bjälklagens spännvidder små och järnåtgången liten, samtidigt som påkänningen på varje vägg minskar.

Ytterväggar. Som fasadmateriel använder man i fyra fall olika typer av asbestcementplattor, i två fall fasadelement av betong, i ytterligare två fall uppför man en halvstens fasadmur från utvändiga ställningar och vid en metod, som har lättbetongisolerade betongväggar, putsas fasaden.

Vid tre metoder förekommer bärande yttervägg; lasterna upptas av en invändig betongskiva. Vid övriga metoder består den invändiga beklädnaden i fem fall av gipsplattor och i ett av lättbetongelement. Vid samtliga metoder utom en isolerar man ytterväggarna med mineralull.

De ytterväggar som fråntagits sin bärande funktion kan konstrueras för att som enda uppgift ge skyddande egenskaper mot vind, våta och kyla. En annan fördel med icke bärande ytterväggar är att bjälklagen kan gjutas mot stora formenheter, vilka kan transporteras ut genom fasadlivet utan att demonteras. Även köksinredningar, vvs-enheter osv. kan med kran lätt sättas på plats innan ytterväggarna monteras.

Vid utformandet av elementhus är det av stor vikt att alla byggnadskroppens delar inlemmas i systemet. Källaren har härvid visat sig vara ett besvärligt problem, särskilt beroende på dess speciella planlösning samt kraven på hårt armerade skyddsrum, vilket innebär att man måste använda specialelement. Vid de redovisade systemen har man endast i ett fall använt sig av element till källarmurarna. Vid två system har man ingen källare, medan man vid de övriga utför källarna på i stort sett traditionellt sätt.

PRODUKTIONSFRÅGOR

Förutsättningarna för en ekonomisk produktion inom elementbyggeriet är i stort sett desamma som man har inom det mekaniserade traditionella byggandet. Dock är mekaniseringsgraden och investeringarna ofta större i elementbyggeriet, varför problemen här blir mera tillspetsade och större krav ställs på produktionsmetoderna.

Det gäller i första hand att få ett högt utnyttjande av den maskinella utrustningen. Detta kräver en jämn, årlig och av säsongen oberoende produktion med de olika produktionsfaktorerna väl anpassade till varandra och metoden. Helst bör man kunna planera för en flerårsperiod. Vidare bör man kunna tillämpa seriebyggandets principer, dvs. varje lägenhet bör kunna byggas i ett stort antal, varje arbetsmoment återkomma många gånger, omställningarna, t. ex. kranförflyttningarna, vara få, osv. Detta medför vissa önskemål beträffande stadsplanen och lägenhetsplanerna. Ett tornhus bör t. ex. inte ligga ensamt, väggsystemen bör vara rätvinkliga och lägenhetstyperna få.

I regel kräver elementbyggeriet stora investeringar i maskiner och annan utrustning. System med pelardäck och lättbetongväggar exempelvis torde dock ej vara mer kapitalkrävande än det traditionella byggandet.

De nya byggmetoderna kan innebära korta byggnadstider. Tidsvinsterna är speciellt stora för de egentliga byggnadsarbetena. Många problem, t. ex. med målning och snickerier, är ännu ej tillfredsställande lösta, men de studeras för närvarande intensivt.

PROJEKTERINGSFRÅGOR

En intim samverkan mellan konsulterna är för elementbyggeriet en nödvändighet. Likaså måste dessa alltifrån projekterings början samarbeta med byggharen.

För att kunna bestämma elementens storlek är det nödvändigt att exempelvis känna till den maskinella utrustning med vilken de skall framställas, den måttnoggrannhet man kan förvänta och den kranutrustning man kan använda sig av. Produktionens storlek kan inverka på elementens storlek. Vid stor produktion kan man t. ex. ta under övervägande att bygga en centralt belägen elementfabrik varvid elementen bör ges lämplig transportstorlek.

Projekteringskostnaderna måste för elementbyggeriets del bli höga. De skall kompenseras av bl. a. minskat arbete och tidsvinster vid tillverkning och montering, minskad materialåtgång och en stor produktion.

Tabellarisk översikt

Metod:	1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>Stomsystem</i>									
samtliga väggar bärande	●		●		●				
innerväggarna bärande		●		●		●			●
pelare					○		●	●	
<i>Elementtillverkning</i>									
på arbetsplatsen	●	●	○	●		●			
på fabrik	○	○	●		●		●	●	●
<i>Lyftanordning</i>									
kran	●	●	●	●			●		●
<i>Bjälklag</i>									
element	●						●		●
platsgjutna		●	●	●	●	●		●	
formbord		●		●					
<i>Lägenhetsskiljande väggar</i>									
betongelement	●		●	●	●	●			●
lättbetongelement							●	●	
platsgjutna		●							
<i>Rumsskiljande väggar</i>									
betongelement	●	○	●	●	●	●			●
lättbetongelement							●	●	
platsgjutna		●							
<i>Ytterväggar</i>									
icke bärande		●		●		●	●	●	●
betongfasader		●	●						
asbestcementfasader				●			●	●	●
högisolerande	○	●	●	●		●	●	●	●
treglasfönster		●	●	●		●	○	●	
<i>Vatten- och sanitetsinstallation</i>									
specialelement	○			○					○
<i>Värmeinstallation</i>									
varmluftsuppvärmning			●	●					
golvvärme	○	○					○		
friliggande värmerör		○	○						
<i>Elinstallation</i>									
ingjutna rör och dosor	●	●	●	●	●	●			●

● = användes

○ = användes i mindre utsträckning

PROJEKTÖR: AB Ernst Sundh, Avesta
Civilingenjör Evert Strokirk

BYGGNADSORT: Avesta m. fl.

Metoden har hittills använts för 3- och 4-åringars lamellhus. Rumsstora betongelement till väggar och bjälklag gjutes liggande på bäddar belägna i byggnadens förlängning och vid dess ena sida

Stomsystem

Samtliga väggar bärande

Byggnadselement

Yttreväggar, ev. källarmurar, innerväggar, bjälklag, trappor, balkonger, sopnedkast, ventilationselement; komplett badrum projekterat

Monteringsplats för elementen

Rumsstora element: byggnadsplatsen

Mindre element: fabrik

Liftanordning

Bockkran

Bjälklag

16 cm betong, rumsstora element

Ägenhetsskiljande väggar

12 cm betong, rumsstora element

Rumsskiljande väggar

12 cm betong, rumsstora element

Yttreväggar

Typ 1: 35 cm lättbetong, rumsstora element gjutna vid byggnadsplatsen

Typ 2: (inifrån) 10 cm betong, rumsstora bärande element + mineralullsisolering + $\frac{1}{2}$ -stens självbärande tegelmur eller betongelement

Vatten- och sanitetsinstallation

Traditionell

Värmeinstallation

Traditionell och golvvärme

Elinstallation

Kör och dosor ingjutes i vägg- och bjälklagselementen

Litteratur

Strokirk, E. Hur montage av flerfamiljshus kan göras billigas. Teknisk Tidskrift 1951: 30, s. 633—641.

Strokirk, E. Erfarenheter av husbygge med portal- och bockkran. Teknisk Tidskrift 1953: 25, s. 521—529

Strokirk, E. Constructions d'habitations à l'aide d'une grue portale, Structura 1955: 6, s. 268—273.

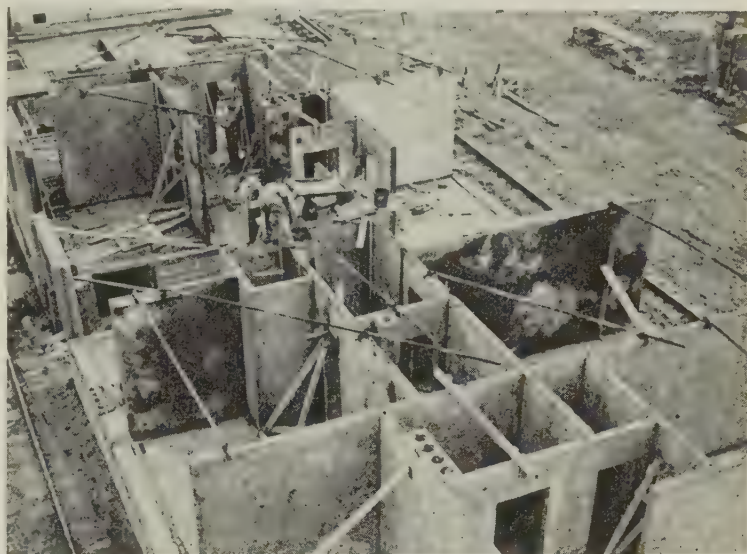
Sundh, E. Byggmetod med bockkran. Byggmästaren 1950: 13, s. 257—258.

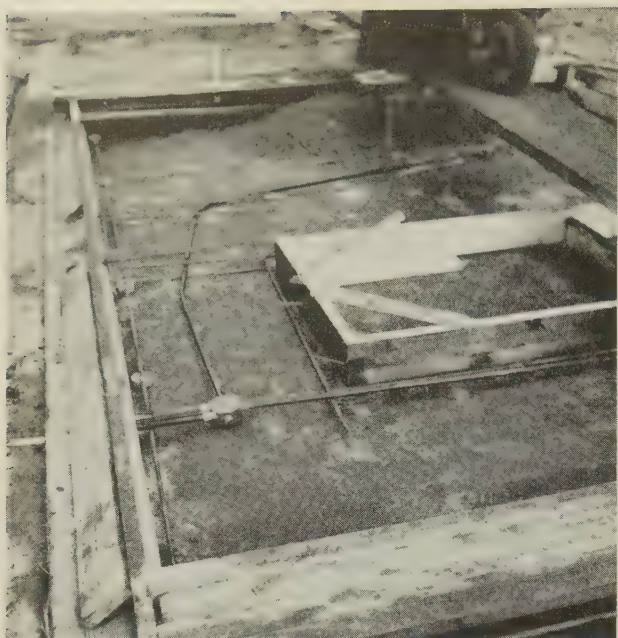
Överst: Bild från monteringen. Under bockkranens utbyggnad syns en del gjutplaner. Kranen lyfter 10 ton, dvs. bjälklagsplattor med upp till 25 m² storlek

I mitten: Innerväggsblocken stegas sinsemellan och fästas med bockar vid monteringen. De ställs på bruksträngar och bärs av väggklotar placerats

Överst: Cementbruk hälls i en fogränna mellan två innerväggsblock

ELEMENTBYGGDA FLERFAMILJSHUS 1

Ovan t. v: En karm samt rör och dosor monterade i väggform

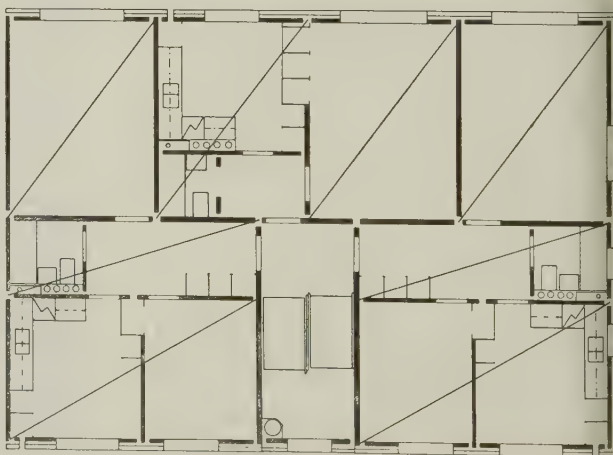
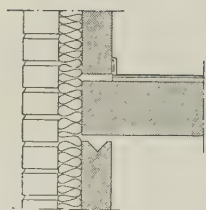
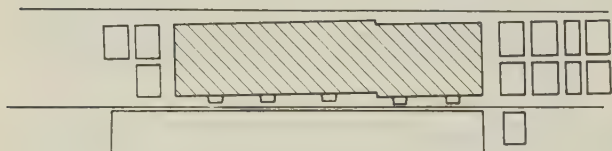
Ovan t. h: Elementen behandlas med vibrobrygga samt brädrives

T. h: Gjutning av väggelement med ventilationskanaler

Nedan: Gjutplanerna placeras i byggnadens förlängning och vid dess ena sida. Bockkranens spårvidd, 15 m, tillåter mindre sidoförskjutningar i byggnadskroppen, som är streckad på planritningen

Nederst t. h: Exempel på lägenhetsplan utvisande väggblockens och bjälklagsplattornas storlek. Skala 1 : 200

Nederst t. v: Vertikalsektioner genom ytterväggar typ 1 och 2.

PROJEKTÖR: AB Skånska Cementgjuteriet, Malmö

BYGGNADSORT: Malmö m. fl.

ELEMENTBYGGDA FLERFAMILJSHUS 2

Metoden har använts till lamellhus och tornhus. Mellanväggar och bjälklag platsgjutes mot rumsstora formenheter. Stommen inläggs med fasadelement.

Stomsystem

Innerväggar bärande, ytterväggar icke bärande

Byggnadselement

Ytterväggar, badrumsväggar, trappor, balkonger, sopnedkast, ventilationselement

Ullverkningsplats för elementen

Byggnadsplatsen, fabrik

Lifthanordning

Tornsvängkran

Bjälklag

16 cm betong, platsgjuten mot rumsstora formbord

Ägenhetsskiljande väggar

12 cm betong, platsgjuten i rumsstora, jute-ävsklädda formelement

Rumsskiljande väggar

12 cm betong, platsgjuten i rumsstora, jute-ävsklädda formelement; vid badrum: 6 cm betong, rumsstora element

Ytterväggar

(ifrån) gipsplattor + aluminiumfoliebelagd papp + regelstomme med mineralulls-olering + 8 cm betong, rumsstora fasadelement. Treglasfönster

Ävelväggarna har en inre, bärande, platsgjuten betongskiva, ett utvändigt fasadelement samt någon form av isolering därmellan

Vatten- och sanitetsinstallation

Traditionell

Värmeinstallation

Traditionell med friliggande rör eller golvvärme

Elinstallation

Rör och dosor ingjutes i väggar och bjälklag

Litteratur

Quvin, B: Lassaskog — elementbyggeri i Växjö. Byggmästaren 1955: B 5, s. 97—106

Önnemark, L: Experimenthuset vid Köpenhamns-ägen, Byggnadsindustrin 1953:

I. 6, s. 133—136

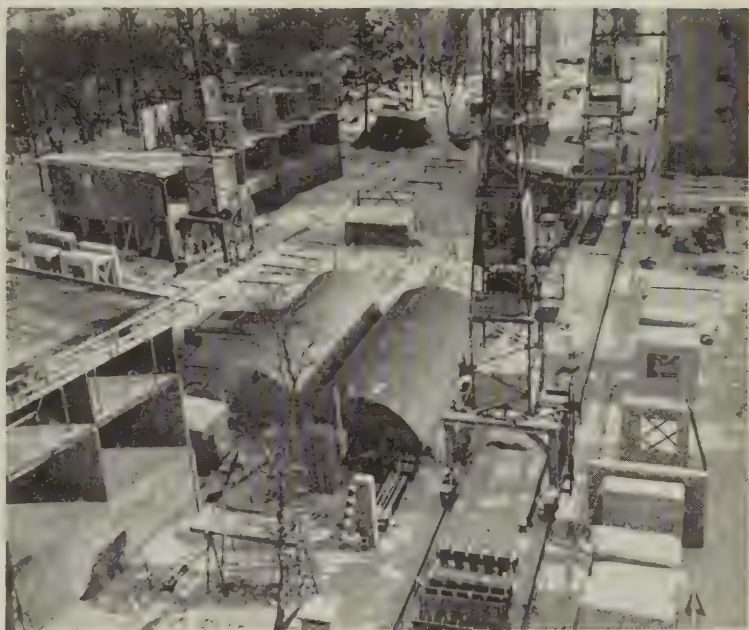
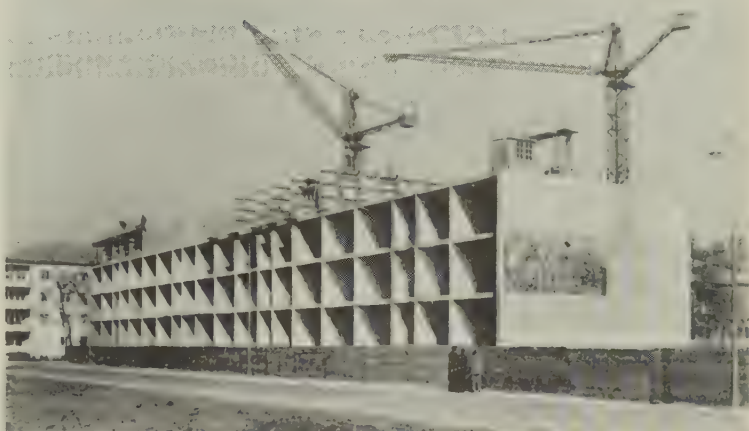
II. 7, s. 163—166

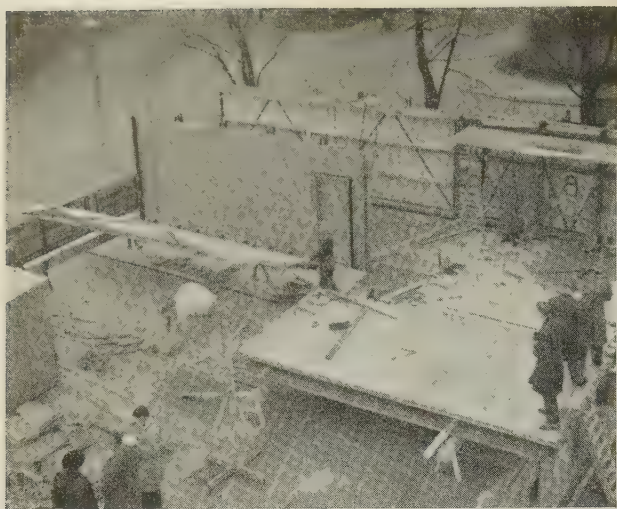
III. 8, s. 193—196.

Överst: Gjutning pågår i översta våningen i ett lamellhus

Mitten: Vinterbygge. Elementen gjutes under halvcylindriska huvar klädda med träfiberplattor

Nederst: Formborden på plats. Fasadelement och trappor i förgrunden

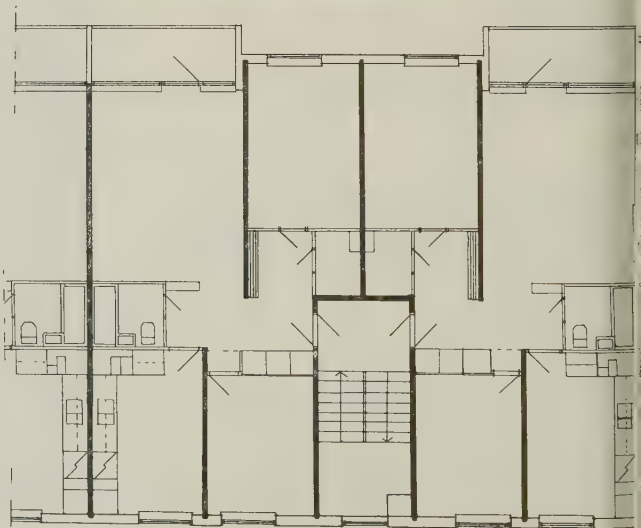
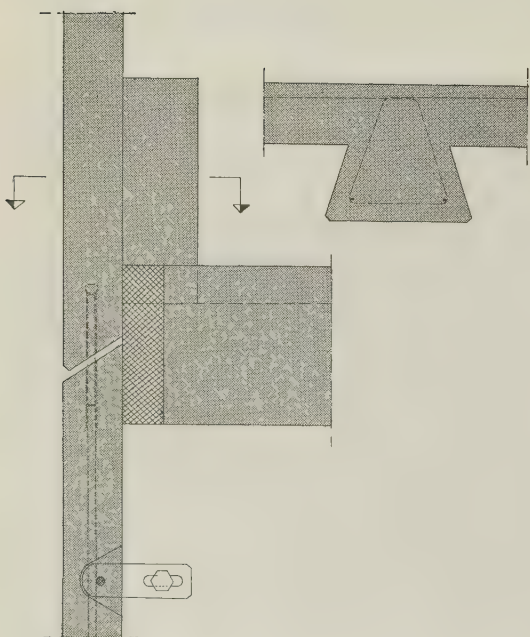
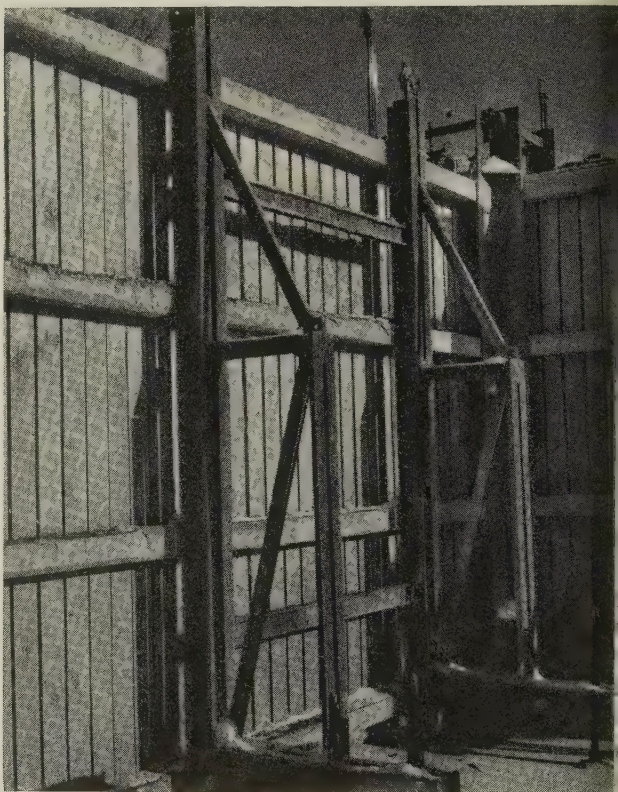
Överst t. v: Montering av jutevävsklädda väggformselement

Överst t. h: Fasadelementen gjutes mot liggande form. För att minska påkänningarna i elementet låter man formen följa med upp, då det skall resas. Kantformarna bestående av I-balkar är här avlägsnade

I mitten t. h: Stödordningen för formelementen är nedtill försedd med en justeringsskruv. Formstag användes endast i elementets över- och underkant

Nederst t. v: Fasadelementet har en laxstjärtformad klack som griper in i bjälklagskanten. Mellan elementen finns dubbar. Dessutom fästes de med beslag i tvärgående mellanväggar. Skala 1:10

Nederst t. h: Exempel på planlösning. Bärande, platsgjutna väggar markerade. Skala 1:200

PROJEKTÖR: Arkitekt SAR Hans-Ancker Holst
Nya Asphalt AB

BYGGNADSORT: Linköping m. fl.

ELEMENTBYGGDA FLERFAMILJSHUS 3

Metoden har använts till lamellhus och tornhus. Fabriksgjutna betongelement användes i samtliga väggar. Bjälklagen platsgjøtes. Ytterväggar övergår till icke bärande ytterväggar.

Stomsystem

Samtliga väggar bärande

Byggnadselement

Ytterväggar, innervägg, trappor, balkong, sopnedkast, ventilationselement

Färdigverkningsplats för element

Fabrik, centralt belägen eller förlagd till byggnadsplatsen

Lyftanordning

Tornsvängkran

Bjälklag

12–16 cm betong, platsgjøten mot form- och stöckor på fribärande regler

Lägenhetsskiljande väggar

12 cm betong, våningshöga element med bredder från en meter till rumstorlek

Rumsskiljande väggar

8 eller 10 cm betong, våningshöga element med bredder från en meter till rumstorlek

Ytterväggar

(inifrån) 10 cm betong, bärande element + mineralullsisolering + 4,5 cm betong, färdigelement med en 8 cm tjock förstärkning runt kanterna. Man har använt både ytterväggselement av rumstorlek med de olika delarna sammangjøt före inmonteringen och ytterväggselement uppdelade på mindre delar vilka monterats var för sig. Treglasfönster

Vatten- och sanitetsinstallation

Traditionell

Värmeinstallation

Radiatorer eller varmluft från hetvattenförråd, placerade i lägenheterna

Isolering

För och dosor ingjøtes i väggelement och bjälklag

Litteratur

Holst, H.-A. Maisons prefabriques realisees en anneaux de beton montes sur place. Structura 1955: 6, s. 273–279.

Holst, H.-A. Et svenskt byggesystem. Byggeindustrien 1955: 18, s. 291–293.

Holst, H.-A. Les extremes se touchent. Byggnadsnärheten 1956: B 1, s. 1–12.

Översatt: Foto från byggnadsplats där elementen tillverkades i en låg fabriksbyggnad till höger. Elementen transporterades inom räckhåll för kranarna med hjälp av stötar.

Översatt: Ett punkthus under montering sett från kranen. Foto: Egerborn, Linköping

Översatt: Ett mellanväggselement injusteras. Det stöds av enkla teleskopstötar.

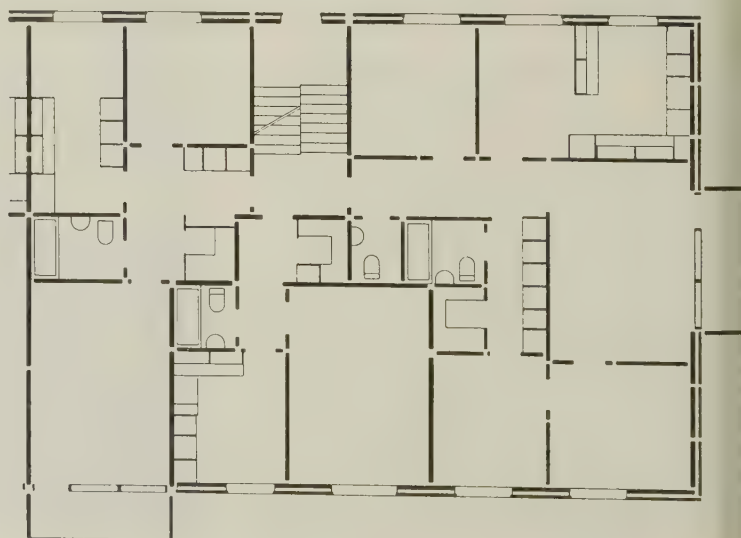
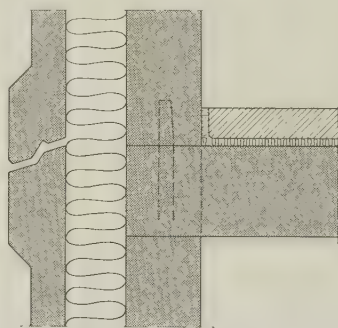
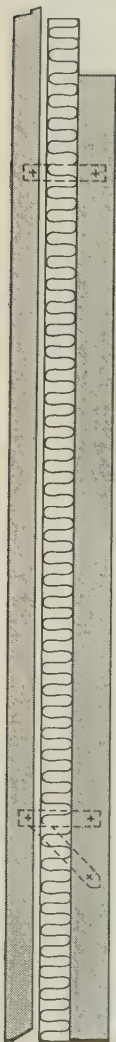
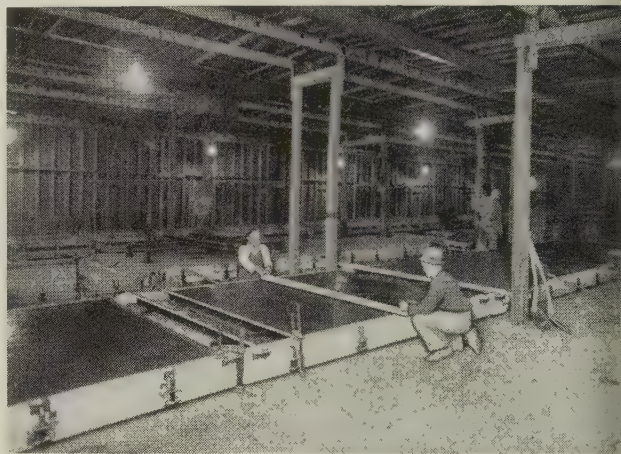
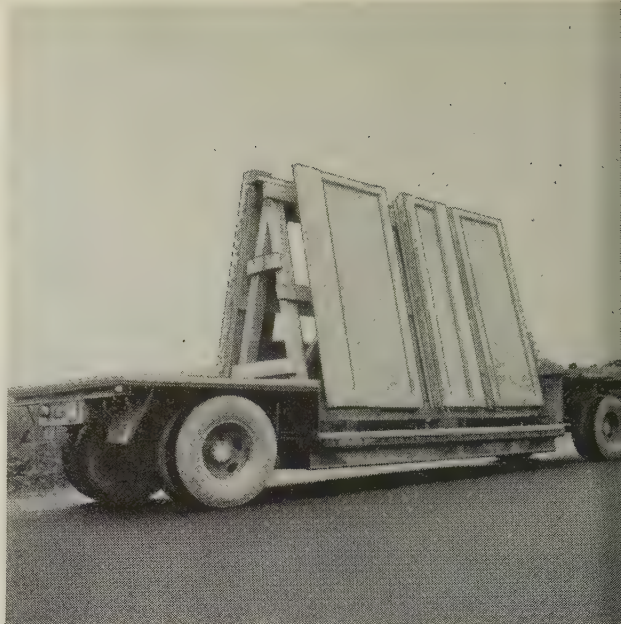
Ovan t.v: Här gjutes väggelement mot horisontell form i anslutning till ett grustag, beläget på 35 km avstånd från byggnadsplatsen

Ovan t.h: Vägtransport av mellanväggselement på specialtrailer. Foto: Egerborn

I mitten: Interiör från fabriksbyggnaden som syns på första bilden på föregående sida. Gjutning av väggelement mot horisontell form. Överytan brädrives. Formarna består av betongmatriser med kantformar av trä och stål eller träformar med plastbehandlade plywood- eller boardytor

Nedan t.h: Våningsplan utvisande storleken av väggelementen. Skala 1:200

Nedan t.v: Två olika typer av ytterväggar. Till höger detaljsektion vid bjälklag av ytterväggselement som består av två betongskivor vilka sammanförs med mellanliggande mineralull och rostfria förbindningar. Elementen är av rumstorlek. Skala 1:20. Till vänster ett ytterväggselement av samma typ som visas på översta bilden på förra sidan. Skala 1:10. Här använder man separata bröstningselement. Yttre och inre betongskivan sammanbultas först efter gjutningen

PROJEKTÖR: Arkitekt SAR Lars Magnus Giertz, HSB
Byggnadsfirman Ohlsson & Skarne AB

BYGGNADSORT: Östberga, Stockholm

ELEMENTBYGGDA FLERFAMILJSHUS 4

Pluggifterna hänförs sig till ett första 4-våns. provhus. Liknande stombyggnader har förut använts i tornhus. Element till innerväggar gjutes i formpaket. Bjälklagen platsgjutas mot rumsstora formbord. Utgrävd källare saknas.

Stomsystem

Innerväggar bärande; ytterväggar icke bärande

Byggnadselement

Innerväggar, trappor, balkonger, sopnedkast, ventilationselement

Fällverkningsplats för element

Byggnadsplatsen, fabrik

Lyftanordning

Tornsvängkran

Bjälklag

16 cm betong, platsgjuten mot rumsstora formbord

Vägenhetsskiljande väggar

14 cm betong, 100 cm breda, våningshöga element

Rumsskiljande väggar

10 cm betong, 100 cm breda, våningshöga element

Ytterväggar

(Inifrån) gipsplattor + luftspalt + aluminiumfolierad papp + mineralullsisolering i tegelverk + fibercementplattor + luftspalt + asbestcementplattor (plana i fönsterbänken och plankorrugerade däremellan). Tre-lasfönster

Vatten- och sanitetsinstallation

Rör och fästen till tvättställ ingjutes i speciellt väggelement

Värmeinstallation

Värmluft från gaseldade pannor för varje vägenhet i kombination med värmeväxlare för ventilationsluften

Elinstallation

I väggelementen drages ledningar i hållstadskomna genom ingjutning av oljaderstänger, vilka dras ut när betongen börjat hända

Litteratur

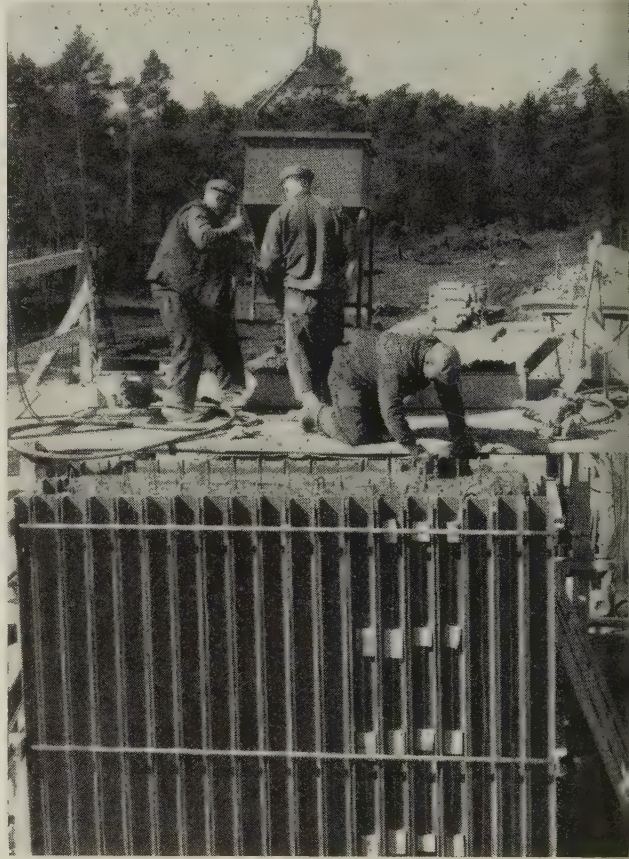
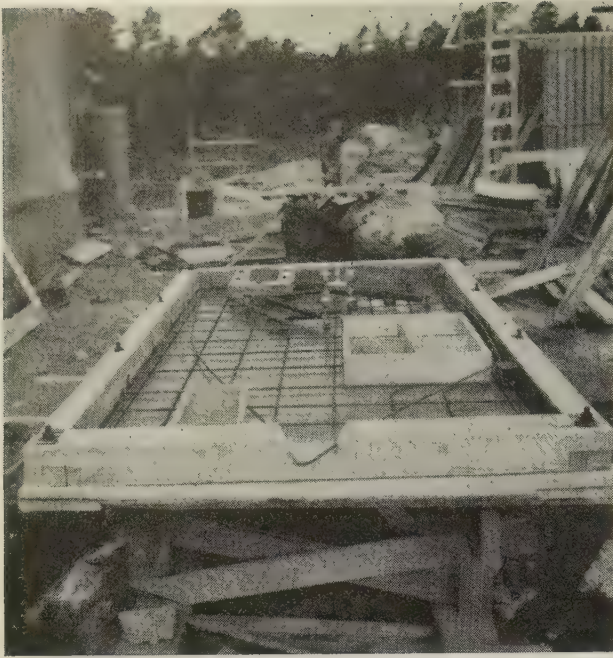
Giertz, L M: Östberga. Att Bo 1954: 3, s 103—117

Överst: Formborden har ett underrede av stål. Höjden justeras med skruvanordningar i bordets ben. Foto: Sven Nilson

Mitten: Mellanväggsselementen sänkes på plats mellan formborden

Nederst: Formpaket. Kantformarna utgöres av U-profiler vilka ledas nedtill. Här har fem element tagits ut. Det nästa har en ursparing för en dörr

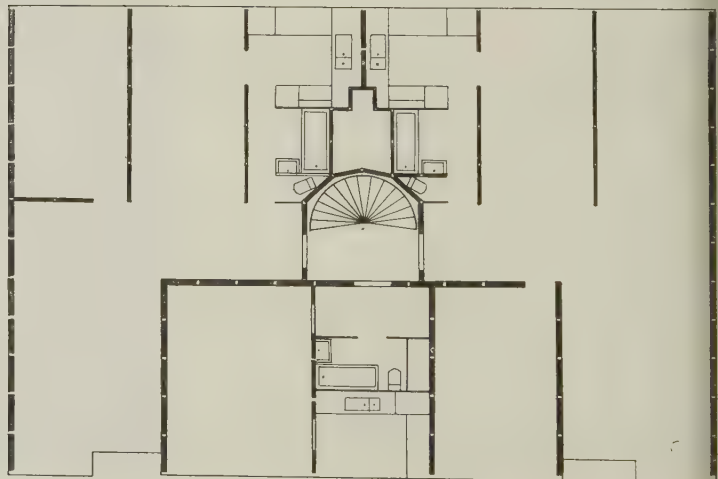
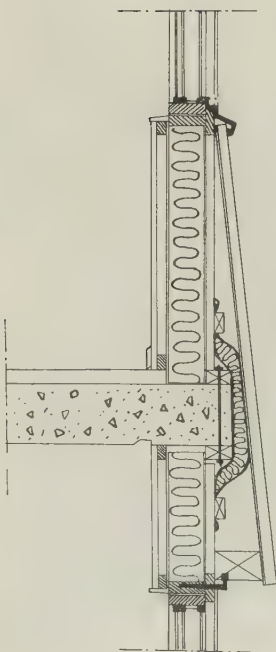
Ovan t.v: Ett specialelement med rör och upphängningsanordningar till tvättställ gjutes mot liggande form

Ovan t.h: Ett formbord monteras

I mitten: Mellanväggselement gjutes i formpaket endast åtskilda av en tunn formplatta. Foto: Sten Vilson

Nedan t.h: Våningsplan. Betongelementen i väggarna markerade. Skala 1:200

Nedan t.v: Vertikalsektion genom yttervägg vid bjälklag. Ska:a 1:20

OBJEKTÖR: Ing. Gösta Olson, Ing.-byrån Möller & Olson, Västerås
Västerås Fackföreningars Byggnadsproduktion u. p. a.

BYGGNADSORT: Västerås

ELEMENTBYGGDA FLERFAMILJSHUS 5

Metoden har använts för ordinära lättbetongisolerade tornhus av betong. De delar av byggnadskroppen, som är mest arbetsrävande tillverkas på fabrik. Rena betongpartier såsom bjälklagsplattor och väggplattor är däremot platsgjutna. Arbetet på byggnadsplatsen bedrivs i en monteringshall, vilken uppförs på grunden och sedan lyfts hydrauliskt allteftersom byggnaden vilar i höjden.

Byggnadssystem

Väggarnas platsgjutna delar är bärande

Byggnadselement

Ytterväggar, innerväggar, trappor, balkonger, sopnedkast, ventilationselement; komplett kök och badrum projekterat

Arbetsplats för element

Fabrik

Lyftanordning

Monteringshallens traverser och telfrar

Bjälklag

15 cm betong, platsgjutna. Mindre ytor runt öppningar formsätts med 5 cm tjocka betongplattor, vilka sedan ingår i bjälklaget

Isoleringsskiljande väggar

15 cm betong, platsgjuten eller våningshöga element

Ytterväggar

15 cm betong, våningshöga, max. 3 m breda element

Innerväggar

(inifrån) 15 cm betong + 12,5 cm lättbetong + puts. Platsgjuten betong eller våningshöga element

Vatten- och sanitetsinstallation

Traditionell. Rör kapas och bockas på verkstad

Värmeinstallation

Traditionell

Elektrisk installation

Rör och dosor ingjutes i betongväggar och bjälklag

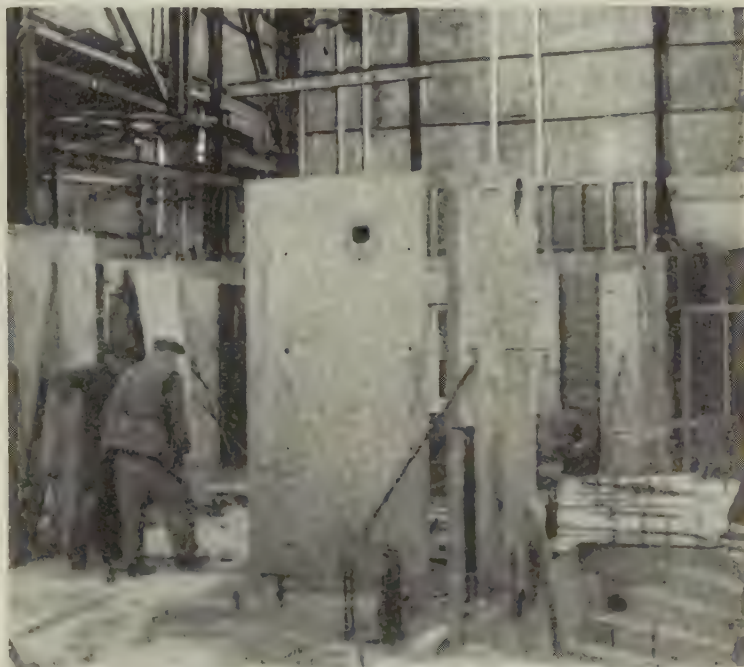
Litteratur

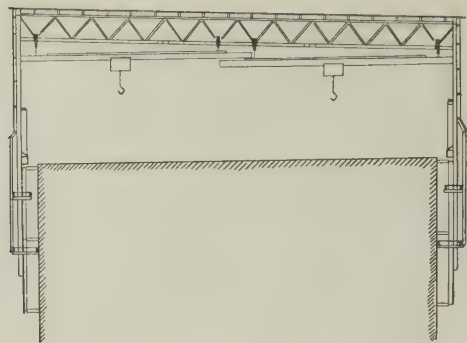
Hulff, O: »Hattrick» i Västerås. Byggeindustrien Köpenhamn 1955: 14, s 243—248

Överst: På monteringshallens vänstra sida synes den inre öppningen genom vilken elementen upphissas

Mitten: Ett mellanväggselement injusteras med hjälp av traversen

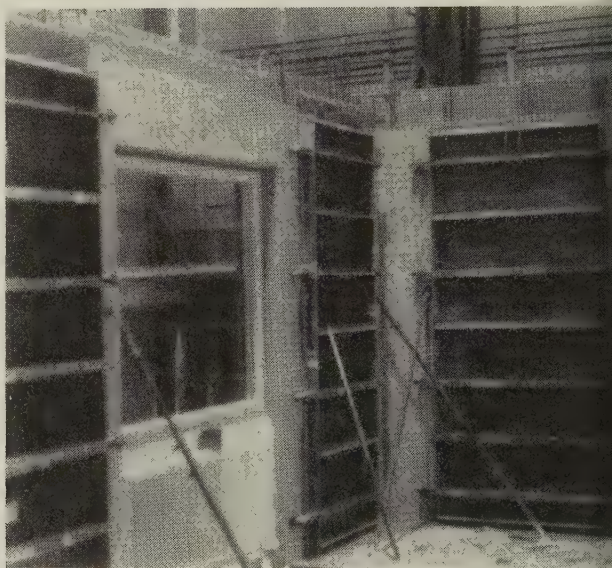
Nedst: Hallen monteras på färdigställd grund

Ovan t.v: Monteringsarbetet avslutat. Hallens sidor glider ner på gejderna, varvid byggnaden samtidigt avfärgas

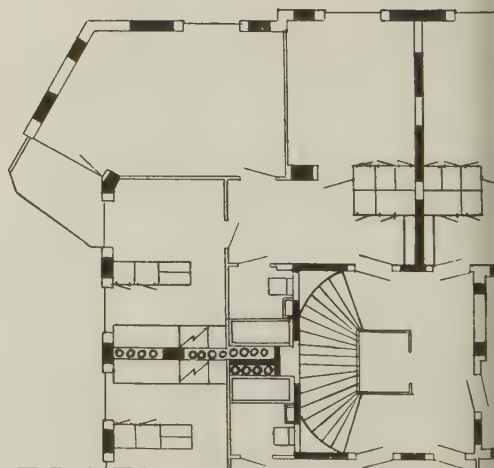
Ovan t.h: Monteringshallen har en stomme av stålackverk och en utvändigt klädsel av plywood. Traversbalkarna är rörliga vinkelrätt mot tvärsnittet. Putsställningarna, som löper runt husets utsida, användes även som upplagsplats för formmaterial när hallen lyftes till ovanförliggande våningsplan. Skala 1 : 400

I mitten: Monteringsfärdiga delar omväxlande med platsgjuten betong. Formmaterialet utgöres av stålramar och formplattor av träfibermaterial. Obs. radiatoren

Nedan t.h: Lägenhetsplan. Med svart betecknade väggdelar är platsgjutna, de övriga består av våningshöga element Skala 1 : 200

Nedan t.v: Sektion av ytterväggselement. Grundstrukna och gladsade bågar är insatta vid leveransen. För att undvika sprickbildning ställs elementen på strimlor av porösa träfiberplattor. Skala 1 : 50

Enligt denna metod gjutes mellanväggselementen på bjälklagsformen. Efter hårdnandet reses de och sänkes på plats i underliggande våning genom slitsar i formen

Stömsystem

Innerväggar bärande, ytterväggar icke bärande

Byggnadselement

Innerväggar, trappor

Arbetsplats för element

Arbetsplatsen

Löslyftanordning

Block med telfer, byggnadshiss

Bjälklag

15 cm betong, platsgjuten mot stämpad form

Ägenhetsskiljande väggar

12 cm betong, omkring en meter breda, våningshöga element

Rumsskiljande väggar

10 cm betong, omkring en meter breda, våningshöga element eller gipsplattor på regelverk

Ytterväggar

10 cm (nifrån) gipsplattor + regelverk med mineralullsisolering + impregnerad papp + luftsalt + 1/2-sten självbärande tegelmur. Tre-fasfönster

Vatten- och sanitetsinstallation

Traditionell

Värmeinstallation

Traditionell

Elinstallation

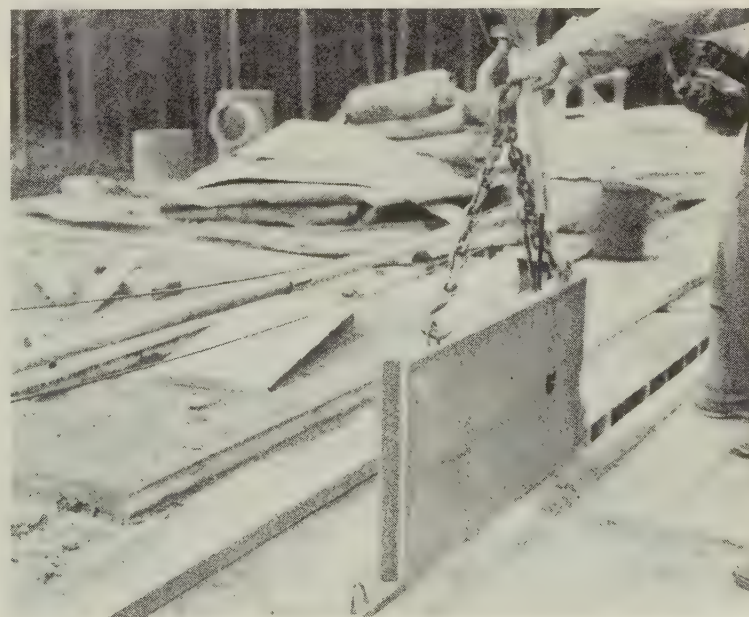
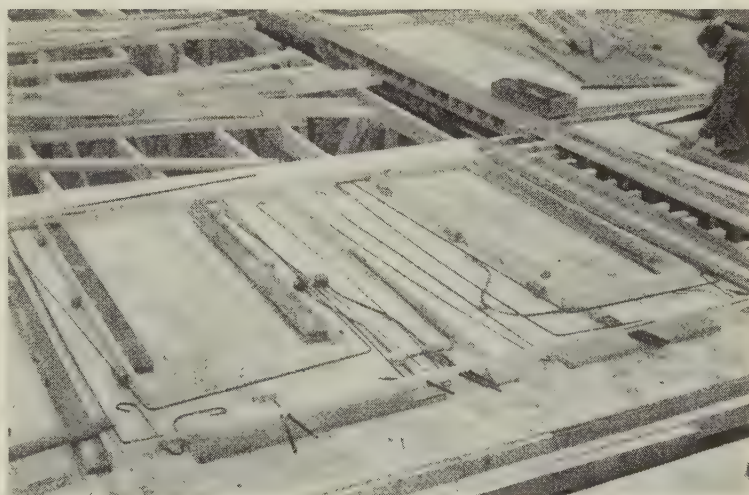
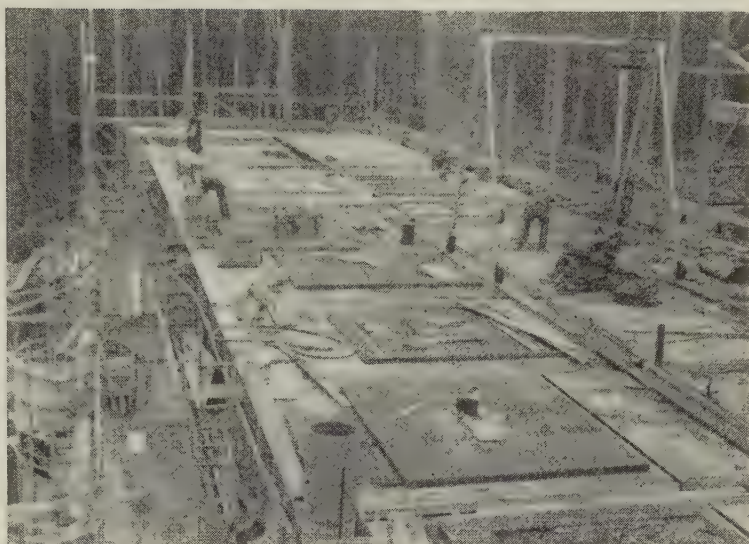
Kablar och dosor ingjutes i väggelement och bjälklag

Litteratur

Överstyrt: Totalvy över ett bjälklag

Snitt: Mellanväggselementens kantformar monteras på bjälklagsformen

Överstyrt: Elementen sänkes ned på sin plats i underliggande våning genom en slits i bjälklagsformen

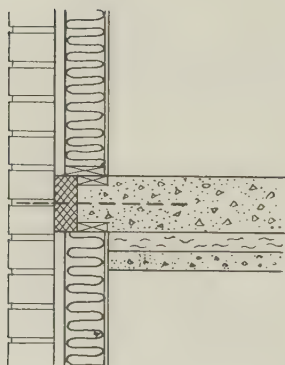
Ovan t.v: Bjälklagsformen byggs upp

Ovan t.h: Gjutning av mellanväggselement. Överytan behandlas med roterande glätningsmaskin

Nedan t.h: Ett mellanväggselement reses med hjälp av en telfer som monterats på en hjulförsedd stålbock

Nedan t.v: Vertikalsektion genom yttervägg vid bjälklag. Skala 1:20

PROJEKTÖR: Fastighetsaktiebolaget Göteborgsbostäder, Göteborg

BYGGNADSORT: Kortedala, Göteborg

ELEMENTBYGGDA FLERFAMILJSHUS 7

ett provhus har byggts med tvärgående, vertikala bärverk av stål, på vilka bjälklagselement av betong är upplagda. Grundläggning i plintar. Utgrävd källare saknas

Stomsystem

Bärverk av stål. Inga väggar bärande

Byggnadselement

Ytterväggar, innerväggar, bjälklag, trappor, balkonger, sopnedkast, stålbärverk

Fällverkningsplats för element

Fabrik

Liftanordning

Mobilkran

Bjälklag

20 cm betong, 100 cm breda, 550 eller 280 cm långa element med ingjutna kroppar av fällullsplattor. Vikt ca 350 kg/m²

Lägenhetsskiljande väggar

Stubbvägg: 10 cm lättbetong, 50 cm breda, våningshöga element på båda sidor om stålbärverket. Till det 20 cm breda mellanrummet förlägges vertikala rörstammar, ventilationsskanaler och elledningar

Stammsskiljande väggar

10 cm lättbetong, 50 cm breda, våningshöga element

Ytterväggar

(inifrån) 10 cm lättbetong, 50 cm breda, våningshöga element + 15 cm lättbetong, byggande element (längd 550 cm i normalbrett) + papp + korrugerade asbestcementplattor, spikade på läkt

Mellan fönstren är de yttre lättbetongelementen utbytta mot mineralullsisolering. Ytterklädnaden är här plana asbestcementplattor

Vatten- och sanitetsinstallation

Traditionell. Stammarna förlägges till mellanrummet i de lägenhetsskiljande väggarna

Värmeinstallation

Traditionell. Golvvärme i bottenvåningen

Elinstallation

Traditionell. Inga elledningar i bjälklag. Luftledningarna till ev. takarmatur

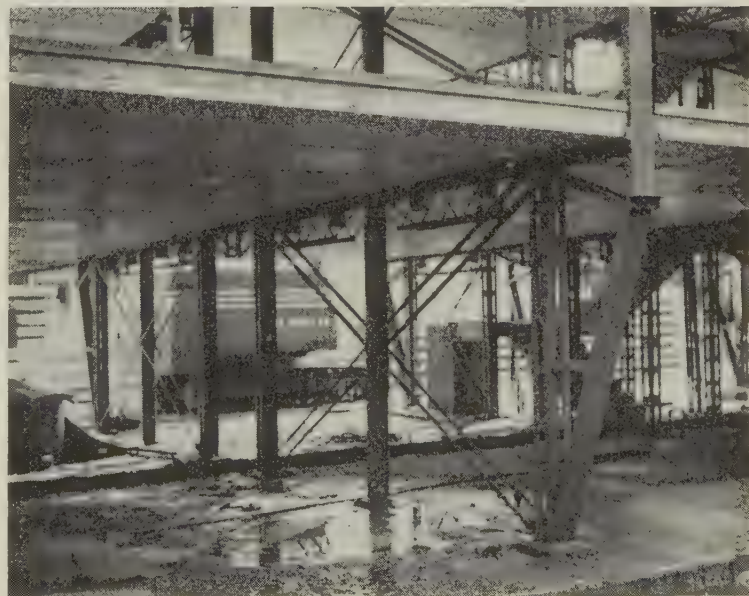
Litteratur

Byggtidskriften, I: Provhus i Kortedala. Byggforum 1955:8, s. 3—8

Verst: Vindsbjälklaget monteras. I byggnadens hitre del ligger ett platsgjutet skyddsrum. Mobilkranen är specialbyggd på ett grävmaskinschassi

Mitten: Montering av fasaden. Längst bort har de korrugerade asbestcementplattorna mellan fönsterbanden uppfästas

Federst: Bärverket har sex pelare på husbredden, grundlagda på plintar. Diagonalstagen sträcks först sedan pelarna påförts

Överst t.v: Pelarna är uppbyggda av valsade stålprofiler. De reses våningsvis och sammanfogas genom svetsning

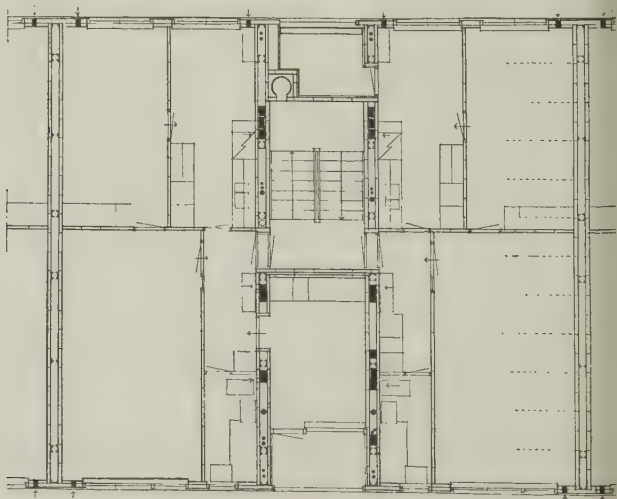
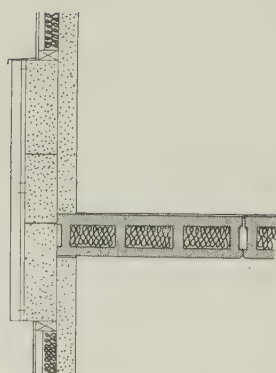
Överst t.h: Färdigmonterat bjälklag. I förgrunden syns plattan till den inbyggda balkongen. Ursparingen lämnar plats för sopnedkast

I mitten: Uppläggning av ytterväggens yttre lättbetongskikt på hyllor i stålbearverket

Därunder: Dörröppning genom dubbelvägg av lättbetong

Nederst t.h: Lägenhetsplaner. Skala 1:200

Nederst t.v: Vertikalsektion genom yttervägg vid bjälklag. Skala 1:40

Byggnaden består av pelardäck med fabriks-
öververkade pelare och platsgjutna bjälklag.
Innerväggarna uppbygges av lättbetongele-
ment och ytterväggarna av element av re-
kttyp

Stomsystem

Pelardäck, vindavstyvade av platsgjutna
støpplussväggar. Övriga väggar icke bärande

Byggnadselement

Innerväggar, innerväggar, pelare

Arbetsplats för elementen

Stölbrik

Uppställning

Bjälklagskran, betonghiss

Bjälklag

10 cm betong, Kapitäl för pelare saknas

Isoleringsskiljande väggar

Dubbelsvägg 2×7 cm lättbetong, 50 cm
breda, våningshöga element. I mellanrum-
met, som är 4 eller 7 cm brett, placeras en
5 cm tjock mineralullsmatta

Stomskiljande väggar

10 cm lättbetong, 50 cm breda, våningshöga
element

Innerväggar

Stomsstora element. (Inifrån) gipsplattor +
aluminiumfoliebelagd papp + $2\frac{1}{2}$ " stående
reglar + $2\frac{1}{2}$ " liggande reglar (mineralulls-
isolering 2×60 mm) + träfiberplatta +
fältimpregnerad papp + luftspalt + plana
bestcementplattor. Aluminiumplåt täcker
svändiga fogar. Elementen fästes i stom-
men med galvaniserat bandjärn. Treglas-
mster

Vatten- och sanitetsinstallation

Traditionell

Värmeinstallation

Traditionell med horisontella rör ingjutna

Elinstallation

Traditionell, inga elledningar i yttervägg

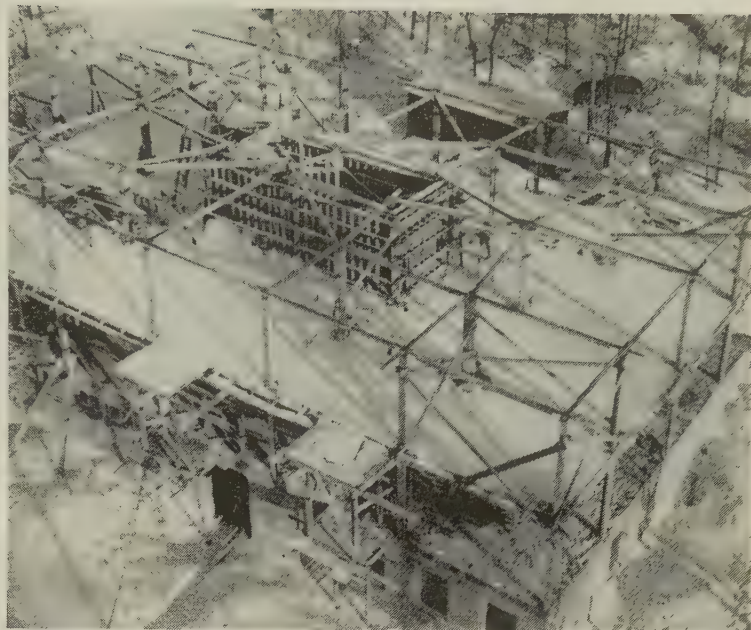
Uttentur

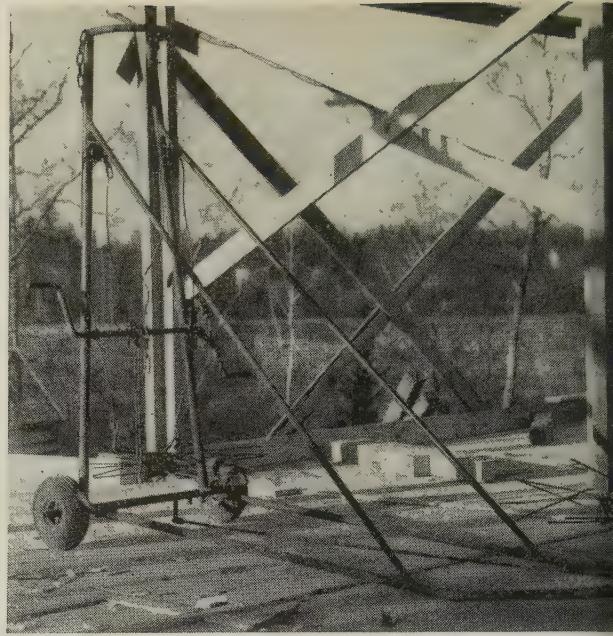
Överst: Pelarna monterade i andra våningen.

Foto: R. Lundaal

Ön: Pelarna stagas med hjälp av enkla överliggare
och trä

Ön: Pelarna monteras när bjälklagsformen satts,
och innan bjälklaget gjutits. En dubb i den undre och en
i den övre pelaren fixerar dem inbördes. Pelar-
monteringen bockas ut

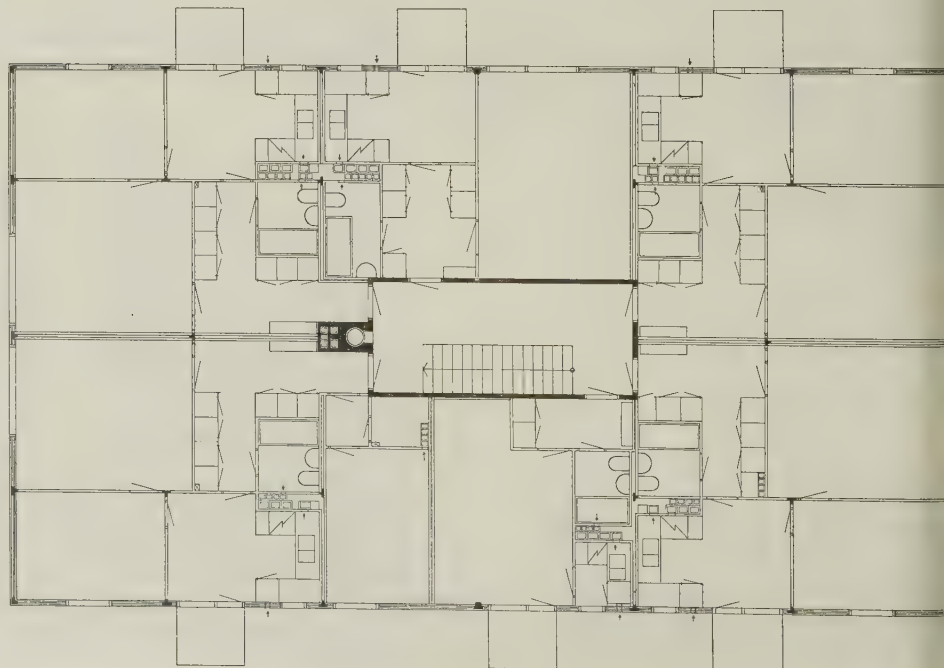
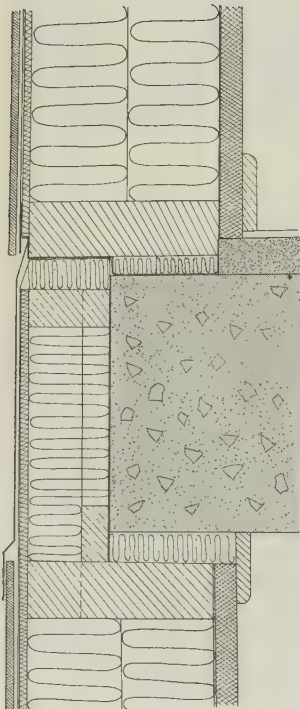
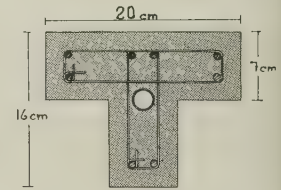
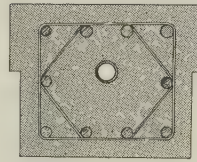
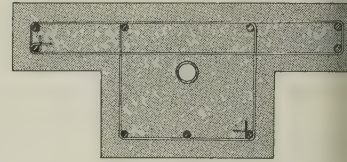
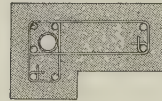
Ovan t.v.: Betonghissen kompletteras med en lätt bjälklagskran

Ovan t.h.: Transport- och resningskärra för pelarna

I mitten: Pelarsektioner

Nedan t.h.: Våningsplan. Bärande delar helsvarta. Skala 1:200

Nedan t.v.: Ytterväggssektion vid bjälklag. Skala 1:5

ARKITEKTÖR: Arkitekt SAF Hjalmar Klemming, AB Svenska Bostäder

PLATSORT: Vällingby, Stockholm

ELEMENTBYGGDA FLERFAMILJSHUS 9

Den, som skall komma till praktiskt uttryck under 1956, är i första hand avsedd för lamellhus. Planlösningen är starkt förenklad. Mellanväggar och bjälklag uppges av fabrikstillverkade element. Stomsystemet är utklädd med ytterväggsselement av rektangulär typ.

Stomsystem

Utgående innerväggar bärande, ytterväggsselement bärande

Byggnadselement

Innerväggar, innerväggar, bjälklag, trappor, balkonger, ventilationselement, badrumsgolv

Verkningsplats för element

Fabrik

Planordning

Upphängskran

Bjälklag

120 cm breda, 360 eller 330 cm långa element försedda med längsgående eller cirkulära hål. Vikt ca 300 kg/m²

Enhetsskiljande väggar

120 cm breda, våningshöga element

Enhetsskiljande väggar

120 cm breda, våningshöga element. Alt. skåp- och garderobsväggar

Innerväggar

Stora element. (Inifrån): gipsplattor + gipspanel + regelverk med mineralullsisolering + fibercementplattor + luftspalt + asbestcementplattor

Vatten- och sanitetsinstallation

Fabrikstillverkat badrumsgolv med alla anslutningar ingjutna

El-installation

Standard

Ställning

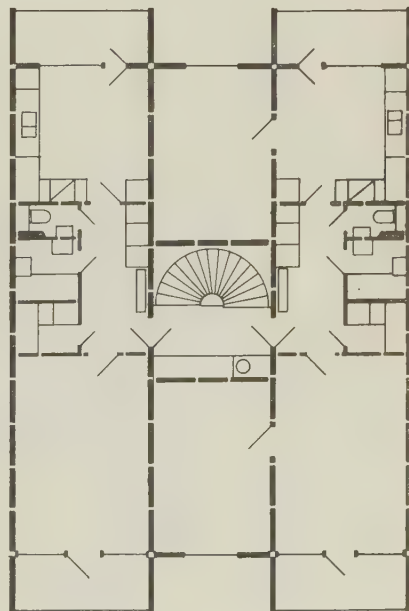
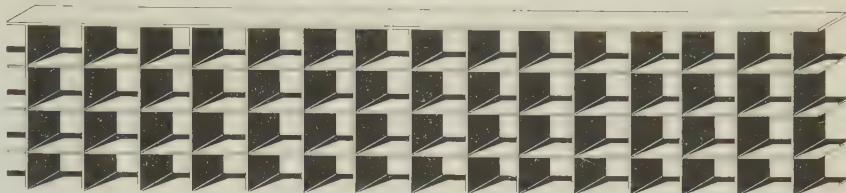
Ställning och dosor ingjutes i väggelement med gips. Luftledning till ev. takarmatur. I övrigt förlägges ledningarna till bjälklagens utrymme

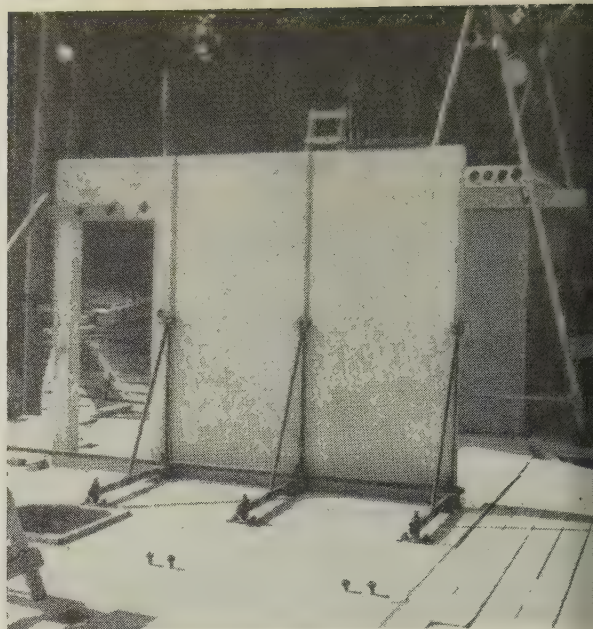
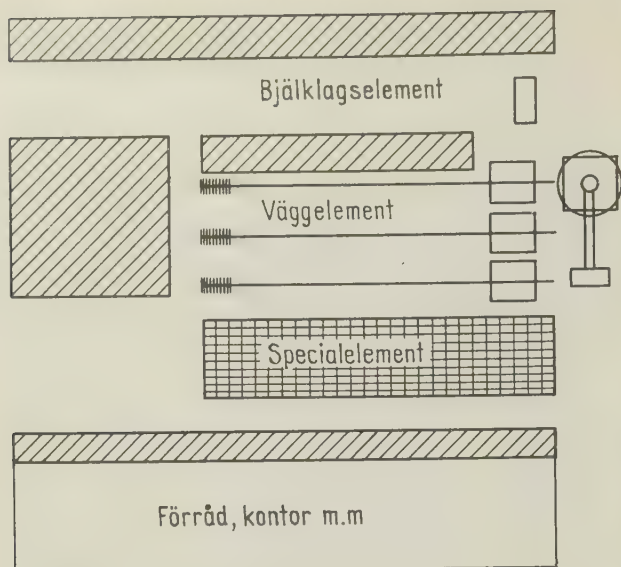
Temperatur

Stomsystemet har korthuskaraktär

Plan: Köks-, toilett-, badrums- och vardagsrumsdelen är på balkonger ingår oförändrad i samtliga lägenheter. Källarplaner med förrådsutrymmen och garage ingår till ovanförliggande lamell. Skala 1:500

Snitt: Lamell med en tre- och en ettrumslägenhet. Huslängden 13,5 m. Skala 1:200. Bjälklagselementen har uttryck på de tvärgående mellanväggarna

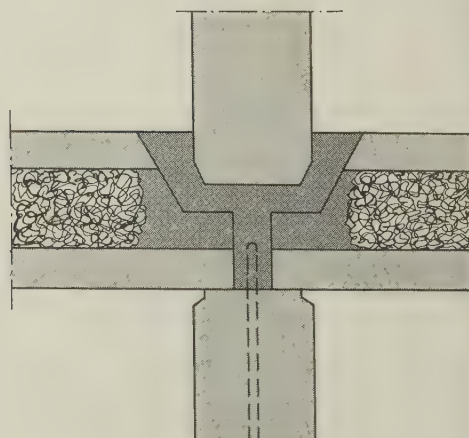
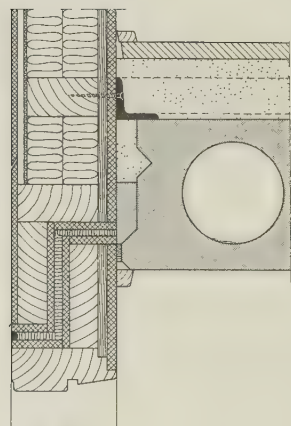
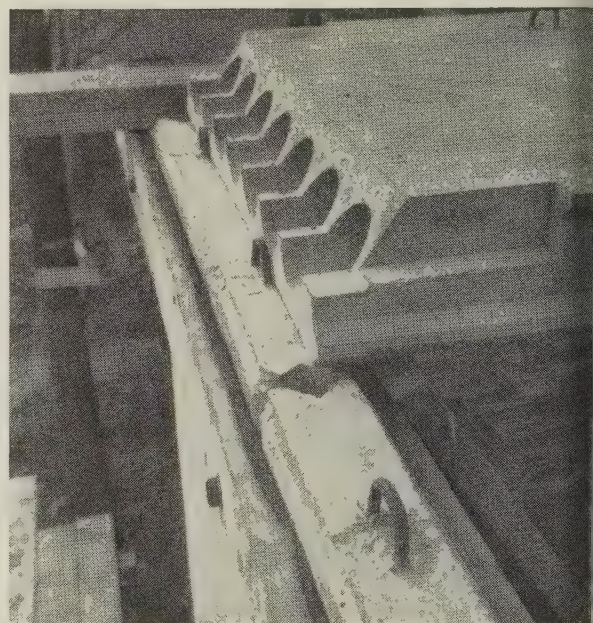
Ovan t.v.: Schematisk plan av fabriken. Elementen skall i stor utsträckning gjutas i formpaket

Ovan t.h.: Bild från provmonteringen. Väggelementen fixeras med en stöd- och bäranordning som fästs i bjälklagselementens lyftbyglar

I mitten: Ett bjälklagselement upplagt på tvärgående mellanvägg. Plankan är ett provisorium för provmonteringen

Nedan t.h.: Vertikalsektion genom bjälklagsens upplag på tvärgående mellanväggar. Mörkare partier betecknar fogbetong. Skala 1:10

Nedan t.v.: Ytterväggssektion vid bjälklag. Skala 1:10

alisternas förberedelse för praktiken grundval av studiernas intima förhållande med produktionen, att när läroanstalterna till produktionen, här det vidare. Detta gäller inte minst byggnadsteknikerna, som särskilt kritiserats i annat sammanhang.

Den kritik som här, i resolutionens epidariska stil, utövas har sedan länge vits stort utrymme i rysk press, varvid också framgått att specialister av olika slag dels visar en envis benägenhet att omvända i någon storstad, dels företrädesvis fylkas i byggnadskontor och jämförbara institutioner i stället för att söka ut på byggen och fabrikslokaler. «Krokodil» anförde som ett exempel ett företag, av vilket 30 samtliga specialister endast 3 var verksamma i självfabrikslokalerna, medan de övriga behöll sig på kontoret.)

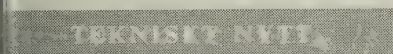

Så fick vi då äntligen kontakt med produktionen! (jubel i forskningsinstitutet)

Töm kontoren! Ut på byggena och in i fabriken med tekniker och ingenjörer! Denna paroll har varit ledmotivet för årslång kampanj i LO-organet »Trud» som har således nu auktoriserats av den högsta instansen i Sovjet – partikongressen.

Ur tidskriften »Ogonjok»

S H

småhustyper

Bostadsstyrelsen har introducerat tre nya småhustyper, som förenar god ekonomi med en praktisk och trivsamt utposition av bostaden. Nedanstående uppgifter lämnas om husen.

Husen är av enplansstyp men skiljer sig från de flesta andra enplanshus genom att det är möjligt att inreda ett par rum på vinden. Bostaden i bottenplanet har tre eller fyra rum och kök som är tillräckligt stor för en mindre familj även utan inredning av vinden. Man kan därför ställa inredningen av vindsvåningen på framtiden. Husen kan också uppföras som vanliga enplansstyper, utan någon vind för framtida inredning.

lika alternativ

Var och en av hustyperna kan sålunda byggas på tre olika sätt. Man har följande alternativ att välja mellan:

Enplanshus utan framtida möjlighet till vindsinredning (111-113)

Enplanshus med förhöjd vindsvåning (111-113)

Enplanshus med förhöjd vindsvåning (111-113)

Enplanshus med förhöjd vindsvåning (111-113)

Enplanshus med förhöjd vindsvåning (111-113)

Enplanshus med förhöjd vindsvåning (111-113)

Bostädernas utformning

Planlösningsprincipen är densamma för alla tre hustyperna. Entrén ligger i markens plan. Från entrétrummet leder några steg upp till en hall och ett matrum som har öppen förbindelse med köket. Hall-matrum har direkt kontakt inte bara med köket utan också med barnens sovrum och lämpar sig därför väl som lekplats för barnen. Från köket har man utblick mot vägen. I källaren ligger ett stort hobbyrum, som genom den öppna trappan har ett bra samband med själva bostaden.

Den största hustypen har sitt bad- och toaletttrum i bostadens plan. I de två mindre typerna har badet skilts från det egentliga toaletttrummet och förlagts till källaren, i anslutning till tvättstugan, så att det inte inkräktar på det dyrare utrymmet i bottenvåningen.

Friliggande hus eller kedjehus

De tre hustyperna kan byggas både som friliggande enfamiljshus och som kedjehus. I det senare fallet – som förutsätter vissa ändringar, bl. a. av fönsterplacementen – kopplas husen ihop med varandra genom låga byggnader för kallgarage. Med en sådan kedjehusbebyggelse blir tomtbredden liten, mellan 13 och 15 meter, och tomtkostnaden kan därigenom begränsas.

Vad kostar husen

Ett och samma hus kan kosta olika mycket att bygga, beroende på att de yttre förutsättningarna för ett bygge kan skifta avsevärt. Det är därför inte möjligt att uppge några faktiska byggnadskostnader för de nya typhusen. Vi får nöja oss med att göra en jämförelse mellan byggnadskostnaderna för de olika husen.

Jämförelsetal

Vi tar kostnaden för den minsta hustypen – typ 111 utan framtida möjlighet att utföra vindsinredning – till utgångspunkt och ger den jämförelsetalet 1 000. De andra hustyperna har följande jämförelsetal i förhållande till typ 111:

Exempel

Om man nu tar reda på vad hustyp 111 kostar att bygga på orten kan man med

Husen byggda som enplanshus utan framtida möjlighet till inredning av rum på vinden

Typ 111 (3 rum och kök, lägenhetsyta 66 m ²)	Jämförelsetal 1000
» 112 (4 » » » » 72 »)	» 1055
» 113 (4 » » » » 78 »)	» 1100

Husen byggda som enplanshus med förhöjd vindsvåning, där vinden i framtiden kan inredas med ytterligare två rum

Typ 131 (3 rum och kök, lägenhetsyta 66 m ²)	Jämförelsetal 1036
» 132 (4 » » » » 72 »)	» 1094
» 133 (4 » » » » 78 »)	» 1196

Husen byggda som enplanshus med förhöjd vindsvåning, där vinden från början är inredd med två rum

Typ 131 (5 rum och kök, lägenhetsyta 93 m ²)	Jämförelsetal 1235
» 132 (6 » » » » 101 »)	» 1300
» 133 (6 » » » » 110 »)	» 1381

hjälp av jämförelsetalen beräkna hur mycket de större husen på ett ungefär kommer att kosta. Om byggnadskostnaden för typ 111 skulle vara exempelvis 39 000 kronor, så kostar på samma ort typ 131 – med samma planlösning som typ 111 men med förhöjd vindsvåning som

$$\text{i framtiden kan inredas} = \frac{1036}{1000} \times$$

39 000 = cirka 40 400 kronor. Den största typen – hustyp 133 med två rum inredda på vinden skulle kosta

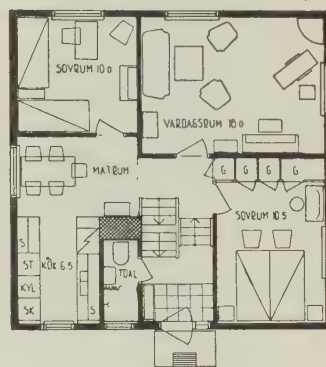
$$\frac{1381}{1000} \times$$

39 000 = cirka 53 900 kronor.

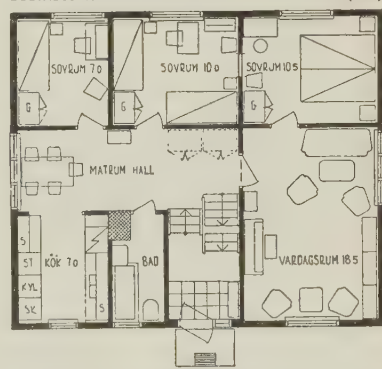
Jämförelsen gäller enbart byggnadskostnaderna, och tomtkostnaderna är således inte inräknade.

De nya hustyperna samt bostadsstyrelsens övriga hustyper kommer att sammanföras i en katalog, som kostnadsfritt kan erhållas från bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna.

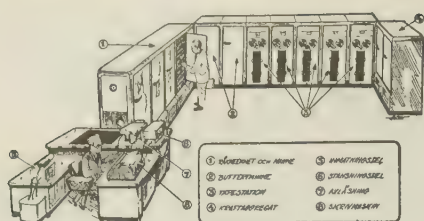
BOSTADSSTYRELSENS TYPRITNING NR 131 (111)

BOSTADSSTYRELSENS TYPRITNING NR 133 (113)

I stället för räknesticka

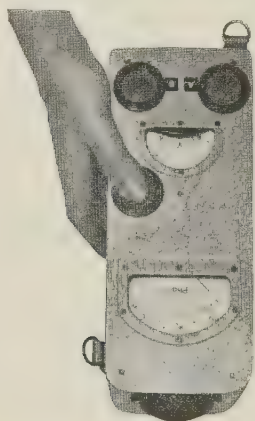

Servus kallas en elektronmaskin som Trygg-Fylgia-koncernen beställt, och som kommer att avsevärt förenkla och förbilliga kontorsarbetet. Konstruktörer och kontorsplanerare torde komma att få mycket att göra med liknande robotar i fortsättningen. Bilden är hämtad ur »Försäkringstidningen», nr 2, 1956.

BAs

En trafikbullermätare

har konstruerats av docent Hans Ronge.

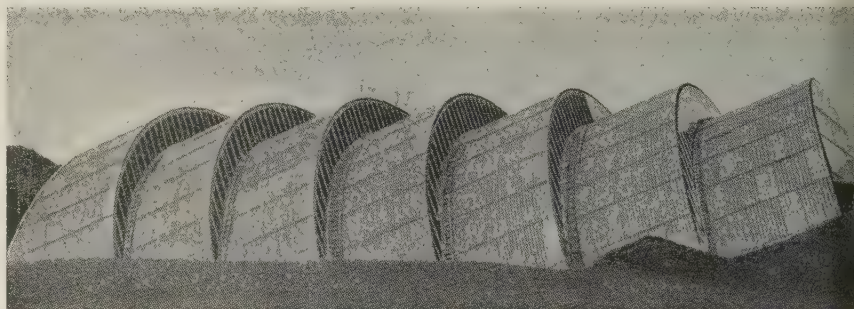
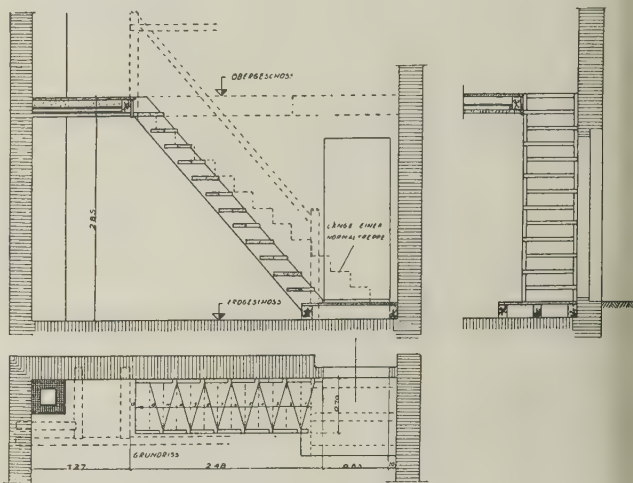
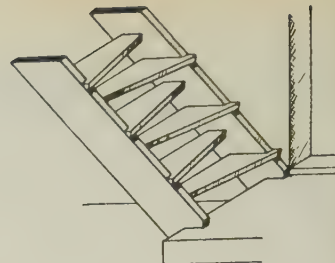

Ovan: »Trafikbullermätaren typ DBA»

Trappkonstruktion

För den som måste göra en trappa men har litet utrymme till förfogande kan nedanstående trappkonstruktion vara av intresse. Idén är schweizisk och konstruktörens namn *E Weiss*. Bilderna ur »Batir».

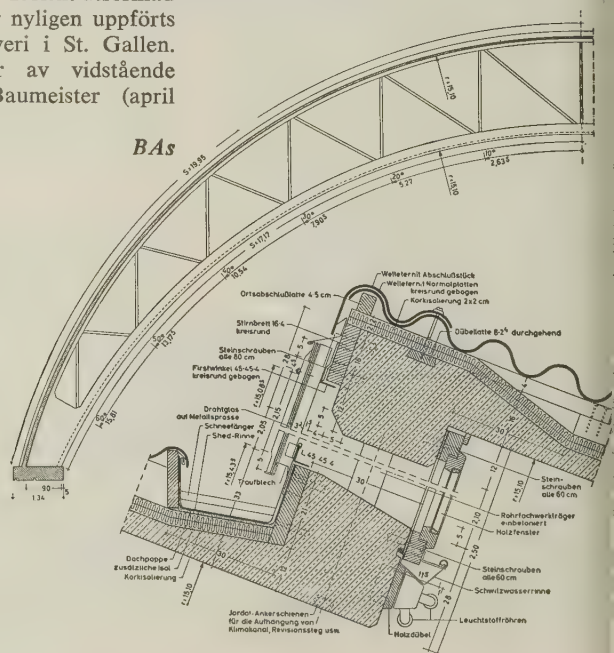
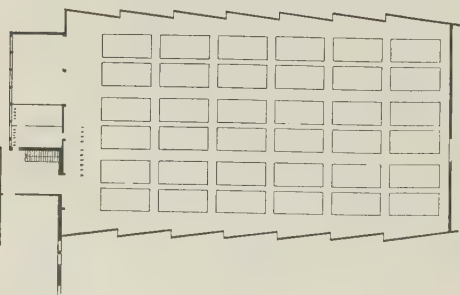
BAs

Cylindersågtak

En hallbyggnad med cylindriskt utformad sågtakskonstruktion har nyligen uppförts för ett gummibandsväveri i St. Gallen. Utformningen framgår av vidstående bilder hämtade ur Baumeister (april 1956).

BAs

Tegelmatta

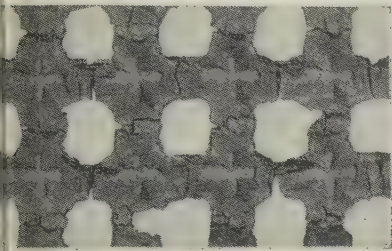
Importör och försäljare: Nordland Import-Export AB, Örebro

Tekniska egenskaper:

Tegelmattan består av järntråd och sandlera. Järntråden, 1 mm Ø, väves i nät med maskor 20 × 20 mm och maskornas hörnpunkter pressas leroppar i form av kors. Leran brännes till jämn temperatur.

Tegelmattan är böjbar, kan klippas med jäsax och förlängas samt hopfås med de fria trådändarna. Tegelkornen utgör god putsbärare och risken för sprickbildning i putsskiktet är ringa särskilt vid frihängande eller fristående konstruktioner.

Risk för rostangrepp på järntråden kan motverkas med grundning med rent mentbruk.

Tegelmattan användes i undertak av betong för brandhårdig inklädnad samt mellan tunna mellanväggar, trummor och golv samt inklädnad av järn- och träkonstruktioner. Genom sin böjlighet kan den även användas vid utförande av takpelare, kupoler, valv och liknande. Som underlag vid sprutning av bruk kan den kanske komma att få sin största användning.

Ivar Dungner

Holmsunds gymnastikgolv

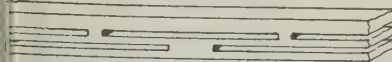
Tillverkare: AB Gustaf Kähr, Nybro

Försäljare: Lamellgolv AB, Stockholm

Tekniska egenskaper:

Holmsunds gymnastikgolv utgöres av ett stort antal regler, lamellgolv med be-
läggning av Vinylplattor.

Den fjädrande regeln är tillverkad av en hyvlade 45 × 45 mm regel, i vilken finns genomgående spalter enligt nedan-
stående figur. Önskad svikt i golvet be-
stämmer längden av spalterna.

Regel, försedd med föregående spalter.

Denna regel lägges ut på ett jämnt underlag med ett c/c-avstånd av 45 cm. Mellan dessa anbringas fyllning för att dämpa eventuella trummljud. Ovanpå reglarna fästes spärxfanerade lamellbrä-
den, som på ovansidan har pålimmad
ett träfiberskiva. Golvbeläggning kan
simpligen utgöras av Holmsunds Vinyl-
platta.

Konstruktionen ger en höjd från det
underlagade bärande underlaget till fä-
rdig golvyta av ca 80 mm.

Ivar Dungner

Asbestospray

Tillverkare: Asbestospray Corp., USA

Generalagent: Fabriks AB Fabriksskor-
sten, Malmö

Tekniska egenskaper:

Asbestospray är ett ljudabsorberande,
värmeisolerande och brandskyddande
material. Det består av asbestfiber, som
tillsammans med bindemedel och vatten

Tjock- lek	Montering	Absorptionskoefficient vid nedanstående frekvenser p/s						Buller- dämp- nings- koefficient
		128	256	512	1024	2048	4096	
1/2"	homogen	0,29	0,24	0,65	0,79	0,88	0,65	0,65
3/4"	homogen	0,34	0,29	0,85	0,92	0,90	0,92	0,75
1"	homogen	0,44	0,53	0,86	0,92	0,95	0,98	0,85
1"	homogen målad..	0,45	0,56	0,88	0,89	0,92	0,94	0,85
1/2"	sprutad på trådnät	0,27	0,72	0,81	0,83	0,86	0,84	0,80

Materiallets porositet, volymvikten är
0,19 kg/dm³, ger det en god värmeisole-
ringsförmåga. Denna har vid prov i USA
uppmätts till $\lambda_t = 0,035$ kcal/m h° C en-
ligt provningmetod ASTM Standard
C-177.

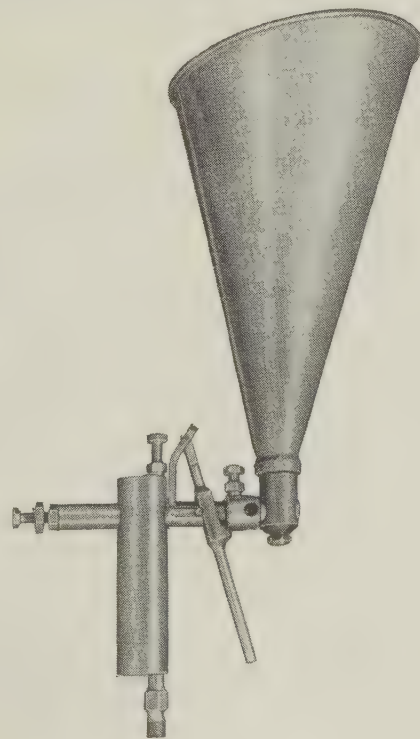
Vid undersökningar, utförda enligt
provningmetod ASTM E119 gav ett
7/8" tjock lager av Asbestospray fullt
skydd mot eld under 4 timmar vid en
medeltemperatur av +1 100° C.

J.O.A.-JT sprutpistol

Tillverkare: AB Karta & Oaxens Kalk-
bruk, Stockholm

Tekniska egenskaper:

Karta & Oaxen tillverkar en kalkcement-
färg, kallad Aktivat, för färgning av
putsade fasader. För att få färgen jäm-
nare applicerad än vid strykning med
pensel och för att kunna utföra avfärg-
ning snabbare än vid tidigare använda
metoder, har företaget låtit utexperi-
mentera en ny typ av sprutpistol.

sprutas på underlaget, som kan vara
t. ex. järn, metall, betong, puts, trä etc.
Asbestospray har en vidhäftningsförmå-
ga och elasticitet, som motverkar att
materialet spricker eller lossnar vid un-
derlagets rörelser.

Asbestosprays ljudisoleringsförmåga
beror på den färdiga ytans struktur och
materialets porositet. Vid provningar i
USA har man erhållit nedanstående vär-
den.

Genom att vid sprutning använda ett
för detta ändamål lämpligt bindemedel
i stället för vatten får man ett skikt,
som motverkar genomträngning av vat-
tenångan. Man kan också förse putsskik-
tet med en motsvarande hinna.

Asbestospray användes med fördel i
lokaler, där man önskar ett material,
som samtidigt ger ljudabsorption, vär-
meisoler och skydd mot eld.

Ivar Dungner

Sprutpistolens konstruktion framgår
av ovanstående figur. I stället för att
mata färgen via tryckfat och slangar
tillföres den sprutpistolen från en färg-
behållare på denna. Färgen fyller efter
blandning med vatten i denna, varifrån
den sedan för självtryck rinner ned och
möts i munstycket av en luftstråle, som
passerar genom pistolen i centrum av
färgnålen och därefter slungas ut mate-
rialet på väggen. Färgen finfördelas ej
utan stänkes på ytan, varvid man er-
håller en småknottrig yta.

För att spruta erfordras en kompres-
sor av sådan storleksordning, att den
avgivna luftmängden är 600–800 l/min.
Arbetsstrycket bör vara 6–7 kg/cm². Från
kompressorn leder en luftslang med di-
mensionen 1/4"–5/16" upp till pistolen.
Även ganska stora arbeten kan således
utföras med kompressorn på marken.

Sprutmetoden är snabb och man har
vid provsprutningar med en man kun-
nat spruta i genomsnitt 1 m²/min.

Sprutmetodens fördelar är, att man
undviker reparationer av slangar, som
proppats igen av bunden cement, att
man erhåller en jämn avfärgning utan
ränder och fläckar och att man t. o. m.
sedan fasaden färdigstälts kan utföra
kompletteringar utan risk för märkbara
fläckar.

Ivar Dungner

Patinat kopparfärg

Tillverkare och försäljare: AB Snöland,
Alingsås

Tekniska egenskaper:

Patinat är ett takbestyrkningsmedel, upp-
byggt av pulver av 99 %-ig koppar och
med silikon som bindemedel. Produk-
ten kan både strykas och sprutas.

Patinat ger en blank, glatt yta med en färg, som kännetecknar nyvalsad kopparplåt, och som åldras beträffande färgtonen på samma sätt som denna. Vid prov utförda av Chalmers Provingsanstalt (intyg nr 72652, 1956) behandlades under 100 timmar 4 st. asbestcementplattor, ytbehandlade med Patinat, i Weather-0-Meter typ X-1A utan Corexfilter. Härvid konstaterades, att färgen till följd av behandlingen mörknat avsevärt och i viss utsträckning börjat anta en ärggrön färgton, liknande den som uppkommer på kopparplåt i det fria. Någon ändring av färgskiktets struktur i form av porbildning, avflagning eller liknande kunde icke iakttagas. Ingen försämring av vidhäftningen vid underlaget hade skett.

Kopparfärgen bör i första hand användas för asbestcementplattor, men kan även användas för galvaniserad plåt, om den förbehandlas med ett grundningsmedel, som även tillverkas av AB Snöland.

Ivar Dungner

INKOMMEN LITTERATUR

Die älteren Skandinavischen Ackermasse. Ein Versuch zu einer zusammenfassenden Theorie von David Hanneberg. Lund 1955. Studies in Geography. Ser. B. Human Geography No. 12. 45 sid. Illustrerad. Pris 5 kr

Skatteregister av Allan Forsström. Udevalla 1955. 159 sid

Problemen bij de verwarming van de volkswoning. 1. Enkele physiologische aspecten bij de verwarming van volkswoningen door G J Fortuin. II. Sociaal-economische aspecten bij de verwarming van volkswoningen door J De Ranitz. III. Enkele beschouwingen over het varmteverlies bij geheel of gedeeltelijk verwarmde woningen door D Van Zuilen em E Van Gunst. IV. Beschouwingen over het brandstofverbruik en de totale kosten van de verwarming van volkswoningen door J Hamaker. 21 sid

Våra vägar 1956. Nytt från Aktiebolaget Vägförbättringar. Göteborg 1956. 52 sid. Rikt illustrerad

Bra att veta för köpare och handelsfolk om byggnadsvaror och verktyg. Del 3: Byggnadsbeslag, fästelement, byggnadstillbehör. Varulexikon del IV c. Utgivare: Kooperativa Förbundet. Stockholm 1956. 203 sid. Illustrerad. Pris 9:50 kr

Författningar rörande bostadslån och bostadsrabatter m. m. Sakregister. Redigerad av: Kommunalkamrerarna Margareta Ohlson och Viktor O Lund. Oskarshamn 1956. 151 sid. Pris 7:60 kr. Kan rekvideras från kommunalkamrer Viktor O Lund, Mönsterås

Ord och uttryck. Korta uppsatser i aktuella frågor inom teknikens språkvård under år 1955. Tekniska Nomenklaturcentralens publikationer nr 26. Västerås 1956. 48 sid. Pris 4 kr

Apparatur och metodik för studier av golvmaterial och golvård. HFI-meddelanden. Utgivna av Hemmens Forskningsinstitut, Stockholm 1956. Ny följd. Nr 2 febr. 1956. 18 sid. Illustrerad. Pris 4 kr

Tragwerke aus Aluminium von F Stüssi. Springer-Verlag. Berlin, Göttingen, Heidelberg 1955. 198 sid. 174 ill.

Trätakstolar till bostadshus av Harald Wale. Nr 19. Kungl. Bostadsstyrelsens skrifter 1955. Stockholm 1956. 88 sid. Illustrerad. Pris 3 kr

Byggnadsentreprenörföreningens styrelse 1956-1957

Till ordförande omvaldes direktör Anders Ahlén, Stockholm. Till 1:e vice ordförande efter direktör Agne Sandberg, Stockholm, som avsagt sig omval, utsågs direktör Gunnar Höckert, Stockholm. Till 2:e vice ordförande omvaldes direktör J E Liljegren, Malmö, och nyvaldes ing. Erik Forss, Stockholm. Styrelsen har i övrigt följande sammansättning: civilingenjör Eric Byström, ingenjör S Dahlberg, byggmästare Anders Dunder, civilingenjör Bo Ekelund och civilingenjör Harald Frédén, direktör Bo Jon Dahl, civilingenjör W Kruse, civilingenjör S Lübeck, direktör H Norén och ingenjör E Wählin, samtliga i Stockholm, byggmästare John M Andersson, Örebro, byggmästare Folke Bäckström, Umeå, direktör Bror Håkansson, Karlstad, byggmästare J Isackson, Borås, civilekonom Torsten Jancke, Uppsala, civilingenjör E Järnfelt, Göteborg, byggnadsingenjör H Netz, Linköping, direktör A Nisses, Sundsvall, byggnadsingenjör Henry Ståhl, Norrköping, ingenjör E Sundh, Avesta, och civilingenjör G Zetterberg, Göteborg.

Svenska Väg- och Vattenbyggarnas Arbetsgivareförbunds styrelse 1956-57

Vid Svenska Väg- och Vattenbyggarnas Arbetsgivareförbunds årsmöte nyvaldes till ordförande disponent Tord Lindblad efter föreningens mångårige ordförande direktör Agne Sandberg, som avsagt sig. Efter stadgeenliga val fick den nya styrelsen i övrigt följande sammansättning: vice ordf. Harald Fredén samt ledamöter, Ragnar Ahlström, Bertil Gyllenberg, Wilhelm Kruse och Sten Lübeck, samtliga Stockholm. Styrelsesuppleanter blev: Arvid Almgren, Ramsle, Sven Askling, Malmö, Walter Godberg, Stockholm, Axel Jepsson, Malmö, Nils Stenberg, Stockholm och Axel H Åberg Linköping.

BYGGSTANDARDISERING

Byggstandardiseringen har genom specialkommittéer utarbetat förslag till svensk standard för planglas och förtätningslist av textil. Förslagen kan av intresserad rekvideras från Byggstandardiseringen, Drottning Kristinas väg 73 Stockholm Ö.

BA.

INDEXTAL

Indextal för beräkning av materialkostnadsändringar för husbyggnadsentreprenader fastställda av Kungl. Byggnadsstyrelsen och Kungl. Bostadsstyrelsen samråd med Svenska Byggnadsentreprenörföreningen

Tabell 1

Indextal för materialkostnader vid förvaltningsbyggnader i sten

Kostnad 1/1 1950 = 100

	1955			1956	
Etapp	1/9	1/11	1/1	1/3	1/5
I Grund	146,6	147,0	148,1	149,6	149,6
II Stomme . . .	145,1	147,4	148,4	149,1	149,6
III Puts m. m. . .	140,0	140,6	141,7	144,2	144,6
IV Måln. m. m. . .	141,7	142,1	142,4	143,3	145,6
Samtl. etapper	142,9	144,0	144,8	146,2	146,6

Tabell 2

Indextal för materialkostnader vid bostadsbyggnader i sten

Kostnad 1/1 1950 = 100

	1955			1956	
Etapp	1/9	1/11	1/1	1/3	1/5
I Grund	149,5	149,8	151,0	152,5	152,6
II Stomme . . .	146,5	148,2	149,2	149,8	150,6
III Puts m. m. . .	136,5	137,0	138,4	140,3	141,6
IV Måln. m. m. . .	135,6	135,8	136,0	137,7	139,6
Samtl. etapper	140,4	141,1	141,8	143,2	144,6

Tabell 3

Socialstyrelsens konsumentprisindex

	1955			1956	
	1/9	1/11	1/1	1/3	1/5
	133	135	137	137	138

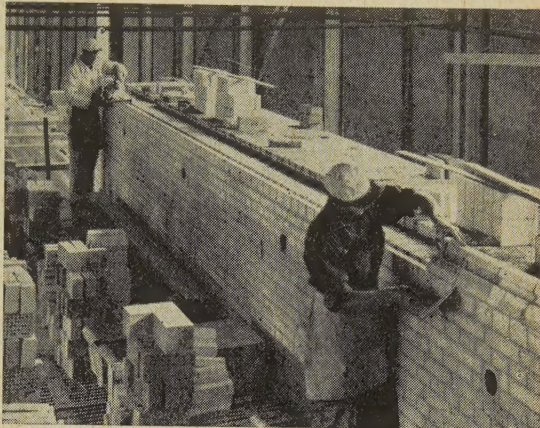
UTLYSTA TÄVLINGAR

Uppgift	Inlämn.-tid	Se Byggm.
Sim- och idrottshall samt ungdomsgård i Fagersta	21 sept. 1956	Nr A 4 56 s. XI
Kölner-domens omgivning	31 aug. 1956	Nr A 2 56 sid. X
Stadsplan för stadsdelen Sättra i Gävle	15 okt. 1956	Nr A 3 56 s. XV
Försäkringshus i Oslo	15 okt. 1956	Nr A 4 56 s. XX

Lämnat reproduktionsdugliga tävlingsritning.

AB Höganäsarbeten är specialister med många decenniers samlade erfarenhet när det gäller entreprenader. Tack vare omsorgsfull planering och vår kunniga stam av murare och förmän innebär en Höganäsentreprenad en garanti för ett gott och varaktigt resultat.

En Höganäs-entreprenad är en garanti...

... av våra aktuella entreprenader ...

PLATTSÄTTNING

ALLS BENSINSTATION, Birgerjarlsgatan 64, Sthlm: Läggn-
ing av körbanor och refuger, 500 m², i OH-bruk.

SKHOLMS KOOPERATIVA BOSTADSFÖRENING, Fru-
gen, Sthlm: Läggnings resp. sättning av 1 760 m² golv och
egggar.

RTULLS SJUKHUS, Sthlm: Golvläggning och väggsätt-
ning, ca 400 m².

NSKA SALPETERVERKEN AB, Köping: 1 050 m² golv-
läggning i OH-bruk.

RIET, Bjurholm: (gm Bäckström & Strömberg, Umeå).
Plattsättningsarbeten.

ELDFAST MURNING

NSONKONCERNENS OLJERAFFINADERI i Arendal,
Norge: Murning av tubugn.

GBANS GRUVE AB, Långban: Ommurning av dolomitugn.

SYRAFAST MURNING

KSJÖ AB, ASPA SULFATFABRIK, Aspa Bruk: Murning
av klorjordioxidblekeri.

SKA CELLULOSA AB, ORTVIKENS SULFATFABRIK,
Korsnäs: Inmurning av trycksyracistern.

KORROSIONSSKYDD OCH FUKTISOLERING

Med Insul-Masticmaterial.

SVENSKA SKIFFEROLJEAKTIEBOLAGET, Närkes-Kvarn-
torp: Antikorrosionsbehandling av kyllådor, 140 m², mot
saltvatten.

STORA KOPPARBERGS AB, SKUTSKÄRSFABRIKER, Skut-
skär: Antikorrosionsbehandling av sodahustak, 1 775 m².
Fuktisolering av ångledningar, 1 100 m².

Som ensamrepresentant för Stebbins Engineering & Manu-
facturing Co. utför AB Höganäsarbeten murningar med
SEMBLOCKS och SEMTILES enligt detta företags speciella
konstruktionsprinciper.

AB
HÖGANÄSARBETEN

MALMTORGSGATAN 6 • STOCKHOLM 16
TEL. 23 21 00

- Syrafast murning
- Eldfast murning
- Plattträttning
- Korrosionsskydd och fuktisolering

I FABRIKER

PÅ LASTKAJER

PÅ TRUCK-
BANORI MONTAGE-
HALLARPÅ START- OCH
LANDNINGSS-
BANOR

Där styrka behövs — behövs KORODUR

det nya ballastmaterialet till hårdbetong

HÅLLFASTHETSVÄRDEN FÖR KORODUR

Blandningsförhållande KORODUR 0,5 — 5 m/m	Tryckhållfasthet kg/cm ²		Böjnings- draghållfasthet kg/cm ²		Ävnätning torrt tillstånd i cm ³	
	KORODUR	Minimi- standard- värde	KORODUR	Minimi- standard- värde	KORODUR	Maximi- standard- värde
11 kg Standardcement/ 15 kg KORODUR/m ²	936	650	85	65	6	7

Provningarna har utförts av Statens provningsanstalt, intygnr 8432. Till jämförelse har breddvid upptecknats de minimivärden som tyska DIN-normerna föreskriver.

Tag kontakt med oss för närmare upplysningar

OLSSON & ROSENLUND

GOLVAVDELNINGEN • Luntmakargatan 94 • STOCKHOLM • Tel. 34 95 20

"SVERIGE BÖR LÅNA PENGAR I UTLANDET"

Den svenska sparkvoten med sina 20 procent av nationalinkomsten framstår vid en internationell jämförelse som mycket hög. Väsentligt högre ligger i själva verket endast Norge, som emellertid i stor utsträckning finansierar sina investeringar med utomlands upplånat kapital, konstaterade professor Ingvar Svennilson, då han den 9 april höll föredrag inför Sveriges väg- och vattenbyggares riksförbund om investeringar i ett expanderande samhälle.

Det svenska sparandet är emellertid i hög grad ett sparande, betingat av inflationen, fortsatte professorn. Inflationen har nämligen bl. a. fört med sig höga företagsvinster, och av dessa har bolagen kunnat göra stora avsättningar som använts till självfinansiering av nya anläggningar etc. Vidare har staten genom inflationen fått ständigt stigande inkomster, och regeringen har i år kunnat presentera en totalbalanserad budget!

Vill vi inte fortsätta på inflationens väg, måste vi finna andra utvägar att stimulera sparandet på. Tal. föreslog bl. a. en omläggning från direkta till indirekta skatter, så att de pålagor, som nu verkar produktionshämmande, kunde lättas eller avlägsnas. Bolagsskatten har höjts så att även företagsparandet kommer i farozonen. Före utdelning och skattebetalning redovisar ett norrländskt skogsbolag 80 milj. kr i vinst. Sedan skatterna betalts och aktieägarna fått normal utdelning återstår 7 milj. för bolaget att användas till självfinansiering.

Man borde i dagens läge överväga att finansiera en del av våra investeringar med lån upptagna i utlandet. Den totalbalanserade budgeten utgör liksom — till viss del — våra bilskatter en form av tvångssparande, men en utökning av detta tvångssparande är inte att rekommendera. Man har i samband med förslaget om en allmän tjänstepensionering föreslagit avsättningar till en statlig mångmiljardfond, men det är tveksamt om en

sådan reform skulle öka det totala sparandet — ris- föreligger att det frivilliga sparandet i motsvarande mån skulle minska.

Bättre vore om våra kommuner och statens affärsdrivande verk ställde in sig på självfinansiering och att våra industrier finge kalkylera med sådana priser på sinvaror, att nyanläggningarna helt kunde finansieras av företagen själva.

Problemet i stort ligger däri, att det tekniska framskridandet erbjuder så många goda investeringsobjekt att de inte alla ryms inom ramen för våra resurser. Rär- tan som regulator är avkopplad och avgörandet ligger hos politikerna. Först var de hårt bundna till tänkande i kvoter. Nu räknar de lika snävt med den lokala tillgången på arbetskraft på olika orter, vilket leder till uppenbara orättvisor, slutade professorn.

Den följande diskussionen blev livlig. Flera talare underströk huruvida investeringsproblemet kompliceras genom statens och kommunernas subventionspolitik. »Snarast ingenting får kosta vad det egentligen kostar att framställa och driva.» Detta gäller om bostäder, spårvägar, parkeringsplatser i städerna för bilar och mycket annat. På det ena området efter det andra han- nar vi som en konsekvens härav i återvändsgränder, och ingen tycks veta hur vi skall lyckas ta oss ut ur den

(Ur »Sv D 10/4 1956)

HUNDRATUSEN UTAN BOSTAD

Läget på bostadsmarknaden har försämrats jämfört med situationen för ett år sedan, konstaterar bostadsstyrelsen i en undersökning omfattande 175 kommuner vilka presenterar drygt hälften av landets befolkning. Byråchefen Just. Gustavsson i bostadsstyrelsen sätter det försämrade läget i samband med minskningen av antal färdigställda lägenheter under 1955 jämfört med 1954, som för städer och köpingar uppgick till 3 000 lägenheter.

Forts. sid. XXX

Starkt!

**BONOWELL
så klart!**

Begagna Er idag av möjligheten att genom Eternit och Invarits riksomfattande återförsäljarservice erhålla Bofors toppprodukter i plast. Fråga oss gärna till råds och begär broschyrer.

Planera, variera, kombinera

**Eternit®
BONOWELL
Invarit®**

MARS-LUMOGRAPH

STIFTHÅLLARE

AV METALL, PLAST ELLER TRÄ?

Pröva hur "levande" och varm en vanlig blyertspenna känns i handen — och Ni har svaret.

Därför gör vi våra stifthållare av trä med en solid mässingschuck, som håller minan bergfast.

Nr 1001S MARS-LUMOGRAPH-TECHNICO präglad i 15 hårdlekar: ExB, 6B—6H och neutral, längd 147 mm. För ritminor 1903/1904.

Nr 1002 MARS-LUMOGRAPH-TECHNICO med fast ringklips och präglad i 6 hårdlekar: 2B—2H. 127 mm längd. För ritminor 1803Z (2×100 mm).

Nr 1005S MARS-LUMOCHROM-TECHNICO med toppknapp i minans färg, längd 147 mm. För färgminor 1915—1929Z.

"S" efter numret anger *inbyggd spetsformerare* i den löstagbara toppknappen.

För TECHNICO stifthållare finns Staedtlers världsberömda ritminor i grafit och färg i stor sortering.

MARS-minan är genomdränkt med ett för ultraviolett ljus ogenomträngligt ämne, som förhöjer linjernas täckförmåga och möjliggör särskilt skarpa ljuskopior.

Generalagent och fabriksnederlag;
OSKAR DELLERT—Stockholm

STAEDTLER

Forts. fr. sid. XXX

Av materialet framgår att 100 000 sökande är utan egen lägenhet, därtill kommer omkring 140 000 sökande som redan har lägenhet men som av olika skäl önskar en annan, i allmänhet en bättre och större. Av dessa drygt 100 000 kommer bortåt hälften på Stockholm och nästan två tredjedelar på de tre största städerna. Nu är det inte säkert, säger hr Gustavsson, att alla som frågar efter lägenhet har låtit registrera sig, men å andra sidan representerar inte alla registrerade sökande en aktuell efterfrågan. Siffran 100 000 bör alltså reduceras.

Resultatet av bostadsstyrelsens årliga undersökningar har intresse som symptom på förändringar i bostadsmarknadsläget. Både antalet sökande med egen lägenhet i anmälningskommunen och antalet av dem som önskar flytta till denna har ökat med mer än 15 procent. Deras antal som redan bor i anmälningskommunen och saknar egen lägenhet har ökat med 10 procent, allt jämfört med situationen för ett år sedan.

Av de 100 000 som saknar lägenhet är 21 procent hushåll med minderåriga barn, 7 procent gifta utan minderåriga barn, 31 procent som avser att ingå äktenskap samt slutligen 41 procent ensamstående. Ökningen från förra året hänförs sig nästan helt och hållet till den sistnämnda gruppen. Den uppgår till 26 procent och av dessa hänförs sig nästan två tredjedelar till Stockholm. Denna ökning kan mycket väl bero på, säger hr Gustavsson, att unga människor låter registrera sig i mycket god tid och att ökningen därför till stor del har rent formell innebörd.

(Ur »DN 11/4 1956»)

OMPRÖVNING!

En fullständig omläggning av det senaste decenniets bostadspolitik förestår tydligen om man får döma av de direktiv, som den av socialministern nyligen tillsatta utredningen fått. Det sägs klart ifrån att utredningen bör syfta till sådana finansieringsvillkor, som såvitt möjligt gör statliga bidrag överflödiga. Även frågan om storle-

ken av de insatser, som byggherrarna själva gör, ska utredas.

I motiven framhålls att samtidigt som den hittills födda bostadspolitiken verksamt bidragit till en förbättring av bostadsförhållandena så har den allmänna utvecklingen skärpt kraven på flera och bättre bostäder. Relationen mellan hyror och inkomster har förbättrats, vilket dock inte hindrat att vissa små inkomsttagare alltjämt har svårt att skaffa sig godtagbar bostad samtidigt som de samhälleliga subventionerna gynnar sådana, som inte har behov av denna hjälp för att klara sin bostadsfråga. Den generella ekonomiska stödet från samhällets sida bör därför slopas och ersättas med åtgärder, som syftar till att hjälpa hushåll med små ekonomiska resurser till en godtagbar bostad. Även frågan om en förenkling av finansieringen av bostadsfastigheter skall ingående prövas.

Både MT och SvD hälsar utredningsinitiativet med glädje. Dock utifrån olika utgångspunkter. SvD tolkar händelsen som ett tecken på att den nye bostadsministern insett det ohållbara i den nuvarande bostadspolitik och är beredd att ta konsekvenserna härav. Flera åtaganden i någon av högerens riksdagsmotioner, säger SvD, kan MT lägga däremot största vikten vid förslagen om formuleringarna i direktiven kunde lika väl ha förstått stärkning av bostadsbidragen till de betalningssvaga familjerna och vill tolka det hela icke som inledningen till en ny bostadspolitik utan som ett fullföljande av den hittills förda. Båda tolkningarna kan inte vara riktiga. Då utredningen skall bedrivas med största skyndsambet lär besked härom rätt snart kunna påräknas.

Till utredningar har kommitterats riksdagsledamöterna Erik Severin (s), Dagmar Ranmark (s), Larsson i Luttich (bf), Gustafsson i Skellefteå (f) och Leif Cassel (h) samt direktör Skarstedt, Hälsingborg, kanslirådet Ekdahl, socialdepartementet och byråchefen Lennart Eriksson, finansdepartementet. Till utredningens sekreterare har utsetts byrådirektör Lennart Björk.

(E L i »att bo», nr 4, 1955.)